

О. Б. Залюбівська

**Інноваційні та психологічні аспекти
сучасної освіти**

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

О. Б. Залюбівська

Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти

Електронний практикум
комбінованого (локального та мережного) використання

Видання 2-ге, перероблене і доповнене

Вінниця
ВНТУ
2023

Рекомендовано до видання Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства науки та освіти України (протокол № 15 від 29.06.2023 р.)

Рецензенти:

- О. В. Гречановська**, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету
- В. А. Петрук**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вищої математики Вінницького національного технічного університету
- О. М. Слободянюк**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України

Залюбівська, О. Б.

3-22 Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти: електронний практикум комбінованого (локального та мережного) використання [Електронний ресурс]. – [Вид. 2-е, переробл. та доповн.]. / Залюбівська О. Б. – Вінниця : ВНТУ, 2023. – 49 с.

Практикум містить навчальні завдання, які віднесено до самостійної роботи в межах дисципліни «Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти» для здобувачів другого (магістерського) рівня освіти всіх спеціальностей. Запропоновано чотири групи завдань: вступні мотиваційні завдання на формування усвідомленого ставлення до навчання; індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу; практично-тренінгове навчання; кооперативне навчання. Практикум створено відповідно до програми навчальної дисципліни.

УДК 378

ЗМІСТ

1 Самостійна робота здобувачів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.....	4
2 Завдання для самостійної роботи в курсі «Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти»	7
2.1 Завдання на формування усвідомленого вивчення дисципліни.....	7
2.2 Індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу	10
2.3 Практично-тренінгове навчання.....	17
2.4 Кооперативне навчання	28
3 Список використаної та рекомендованої літератури	45

1 САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Затребуваність самостійної роботи (далі СР) як виду навчальної активності в процесі здобуття вищої освіти визначається вимогами сучасного світу до випускника вищої школи. Це, зокрема, сформованість таких особистісних якостей, як *самостійність; суб'єктність; уміння самостійно доповнювати, переформатовувати, оновлювати власну систему знань і компетентностей; прагнення до самовдосконалення*. Тому СР здобувачів освіти є невід'ємною частиною освітнього процесу і набуватиме надалі все більшого значення.

Необхідність приділити прискіпливу увагу розробці змісту й організації СР здобувачів 2 (магістерського) рівня вищої освіти в межах вивчення психолого-педагогічних дисциплін визначена також і тим, що, відповідно до програми навчання в магістратурі, приблизно 2/3 загального обсягу годин відводиться на позааудиторну роботу магістрантів. Метою такого розподілу годин є, окрім іншого, зміщення відповідальності за результати навчання на здобувачів освіти.

Поняття СР має широкий спектр значень. Ми будемо трактувати цей вид навчальної активності так:

- 1) СР є невід'ємним складником процесу засвоєння навчальної дисципліни;
- 2) СР змістовно й організаційно пов'язана з лекціями й практичними заняттями;
- 3) магістранти виконують СР індивідуально та в малих групах співробітництва;
- 4) викладач консультує магістрантів, контролює виконання й оцінює СР;
- 5) принцип самостійності навчання потребує від здобувачів розробки індивідуальної освітньої траєкторії, від викладача – організації технологічного супроводу навчального процесу в магістратурі;
- 6) СР має містити завдання репродуктивно-тренувального, продуктивно-творчого, дослідницького характеру;
- 7) СР з дисципліни «Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти» розрахована на засвоєння теоретичного матеріалу; формування професійно-орієнтованих (для майбутніх викладачів ЗВО) та загальних компетентностей, комунікативної культури та етики.

Завдання практикуму мають *універсальний характер*. Враховуючи те, що більшість магістрантів технічних університетів, як правило, не ставлять перед

собою пріоритетної мети стати викладачами, ми розробили систему вправ, завдань, проектів, які будуть ефективні не лише для майбутніх викладачів. Вони спрямовані на розвиток критичного, системного, творчого мислення, рефлексивних умінь; розвиток командної співпраці та лідерського потенціалу. Означені якості є затребуваними в будь-якій галузі реального сектора. Отож основними *функціями* СР з дисципліни «Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти» є педагогічна самоосвіта й особистісне самовдосконалення магістрантів.

У статті 5 Закону України «Про вищу освіту» зазначається: «магістерський рівень вищої освіти ... передбачає здобуття... компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності» [4, С. 9]. У педагогічних дослідженнях магістр описується як *спеціаліст інноваційного типу, здатний до інноваційної діяльності*. Це означає, що магістрант у процесі навчання має бути *суб'єктом інноваційного навчального процесу*. Під інноваційно-педагогічною діяльністю розуміють розробку й використання інноваційних освітніх технологій: методи навчання, що сприяють розвитку творчих здібностей, мислення; широке використання комп'ютерних технологій і засобів; інноваційні методи і форми організації СР, науково-дослідну роботу тощо. Ці вимоги було враховано в розробці завдань для СР магістрантів з дисципліни «Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти». В межах СР передбачено дослідницьку проектну діяльність магістрантів у малих групах співробітництва, рефлексивне партнерське педагогічне спілкування, опанування лекційного матеріалу за технологією «перевернутого навчання» тощо.

Розроблено 4 блоки завдань відповідно до таких видів самостійної роботи:

- 1) завдання на формування усвідомленого ставлення до навчання;
- 2) індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу;
- 3) практично-тренінгове навчання;
- 4) кооперативне навчання.

У 1-му блоці містяться вступні мотиваційні завдання, спрямовані на вивчення програми та силабусу дисципліни, усвідомлення суті та значення академічної доброчесності учасників освітнього середовища та загальних компетентностей сучасного фахівця. Завдання 2-го блоку спрямовані на розвиток умінь самостійно опановувати теоретичний психолого-педагогічний матеріал, вміння диференціювати його на засадах таких бінарних опозицій: легкість – складність, однозначність – проблемність, дослідженість – недослідженість, традиційність – інноваційність, національне – глобальне,

універсальне – спеціальне тощо. У 3-му блоці – індивідуальна робота на глибоке розуміння теоретичного матеріалу, тобто формування психолого-педагогічних знань-переконань. Завдання 4-го блока передбачають роботу в малих групах співробітництва на розвиток дослідницьких умінь, рефлексії, критичного, системного, творчого мислення; особистісних якостей для командної співпраці: суб'єктності, лідерства, відповідальності, товариськості тощо (таблиця 1).

Таблиця 1 – Види самостійної роботи здобувачів

Завдання на формування усвідомленого ставлення до навчання	Індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу	Практично-тренінгове навчання	Кооперативне навчання
<p>1. Ознайомлення зі змістом дисципліни за технологією «дерево очікувань».</p> <p>2. Аналіз переліку загальних компетентностей за «Стандартами вищої освіти» та результатами глобальних досліджень.</p> <p>3. Письмове та усне обговорення питань академічної доброчесності.</p>	<p>1. Самостійне опрацювання лекційного матеріалу, що передує аудиторній лекції (за технологією «перевернутого навчання»).</p> <p>2. Опрацювання науково-педагогічних досліджень за змістом курсу.</p>	<p>1. Тренінг формулювання проблемних запитань та планування навчальної дискусії.</p> <p>2. Написання есе за результатами опрацювання й аналізу педагогічної термінології, хрестоматійних текстів за змістом курсу; описаних в науковій літературі актуальних педагогічних тенденцій, підходів, експериментів, інновацій у царині педагогіки і психології вищої освіти тощо.</p>	<p>1. Розв'язання педагогічних задач.</p> <p>2. Написання аналітичного звіту-есе про перебіг виконання проекту в малій групі співробітництва.</p> <p>3. Створення психолого-педагогічного портрета студента та викладача ЗВО за заданими образами.</p> <p>5. Створення риторично-педагогічного портрета викладача технічного університету.</p> <p>6. SWOT-аналіз закладу вищої освіти.</p>

2 ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В КУРСІ «ІННОВАЦІЙНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ»

2.1 Завдання на формування усвідомленого ставлення до навчання

Вступне завдання № 1. «Дерево очікувань». Ознайомтеся з силабусом та навчальною програмою дисципліни. Проаналізуйте свої очікування від вивчення дисципліни, використовуючи технологію «дерево очікувань»:

Корені (передумови). Мої знання, уміння, досвід в цій та інших царинах, які сприятимуть більш ефективному й цікавому вивченню дисципліни. На якому рівні моє уміння навчатися? Чи маю я якісну освіту (бакалаврський рівень) і чому я так вважаю?

Стовбур (мотиви, цінності, групові інтереси, організація навчального процесу: повнота інформації, прозорість, ясність, комунікація). Що таке якісна освіта і для чого вона мені потрібна? Яка моя мотивація навчатися в магістратурі? Яка моя мотивація вивчати цю дисципліну? Які мої цінності освіти? Яке моє ставлення до академічної доброчесності? Які точки дотику моєї професії і курсу, який я вивчатиму? Чи маю я повну інформацію щодо курсу? Які теми програми мене зацікавили найбільше? Чи є в силабусі завдання вільного вибору, завдання, що допоможуть мені розвинути ті уміння, яких мені бракує і які потрібні будуть мені в моїй професійній діяльності? Чи маю я доступ до всієї інформації в межах дисципліни? Чи зрозуміло і точно описано завдання та критерії оцінювання? Чи планую я відвідувати заняття і чому? Чи залежить моє вивчення цієї дисципліни від мотивації моїх одногрупників та їх бажання відвідувати заняття і виявляти активність у курсі? Чи буду я цікавим як «співучасник» у вивченні цього курсу для моїх одногрупників? Який вплив на якість реалізації цього навчального курсу мають цінності освіти кожного здобувача і викладача.

Крона (листя і плоди – короткострокові та довгострокові результати). Що я хочу здобути внаслідок вивчення цієї дисципліни? Як позначаться результати успішного вивчення дисципліни на моїй професійній діяльності? Що я втрачу, якщо прийму рішення ігнорувати цю дисципліну?

У своїх відповідях будьте точними і конкретними, уникайте декларативних висловлювань, посилюйте свої відповіді поясненнями, аргументами, прикладами, аналогіями тощо. Зробіть висновок про сам інструмент аналізу «дерево очікувань», чи будете ви застосовувати його в інших ситуаціях? На практичному занятті ми створимо групове «дерево очікувань».

Вступне завдання № 2. Ознайомтесь із загальними компетентностями, які залишатимуться найбільш актуальними в реальному секторі до 2025 року, за результатами глобального дослідження Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum) [30]. Також проаналізуйте «Затверджені стандарти вищої освіти» за вашими спеціальностями (бакалавр, магістр) щодо задекларованих у них загальних компетентностей [6].

1. Порівняйте ці два переліки загальних компетентностей (укладіть порівняльну таблицю).
2. Проаналізуйте свій досвід здобувача бакалаврського рівня освіти. Наведіть кейси формування загальних компетентностей в межах вашого навчання у ЗВО, неформального навчання, самовиховання та обґрунтуйте їх (таблиця 2).
3. Укладіть таку ж таблицю для дисципліни «Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти» (прогноз за результатами вивчення програми та силабусу): відповідність змісту, методів, форм, завдань дисципліни вказаним компетентностям. В кінці семестру ми проведемо групове обговорення-підсумки.

Таблиця 2 – Формування загальних компетентностей в освітньому процесі

№	Загальні компетентності	Дисципліна, методи навчання / неформальне навчання	Пояснення
1	Аналітичне мислення та інноваційність (Analytical thinking and innovation)		
2	Активне навчання та стратегії навчання (Active learning and learning strategies)		
3	Розв'язання складних проблем (Complex problem-solving)		
4	Критичне мислення та аналіз (Critical thinking and analysis)		
5	Креативність, оригінальність, ініціативність (Creativity, originality, initiative)		
6	Лідерство та соціальний вплив (Leadership and social influence)		
7	Використання технологій, моніторинг і контроль (Technology use, monitoring and control)		
8	Створення технологій та програмування (Technology design and programming)		
9	Витривалість, стресостійкість та гнучкість (Resilience, stress tolerance and flexibility)		
10	Логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей (Reasoning, problem-solving and ideation)		

Вступне завдання № 3. Прочитайте *Положення про академічну доброчесність у ВНТУ* [16] та дайте відповідь на запитання (ці запитання апелюють до репродуктивного знання, відповіді на них містяться в Положенні). Після цього напишіть міні-есе про значення академічної доброчесності, про ваші практики дотримання / порушення академічної доброчесності, про зв'язок академічної доброчесності з моделлю суспільства, у якому ви хочете жити тощо.

Запитання:

1. Як називають таке порушення академічної доброчесності: свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень?
2. Що не належить до практик дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти: самостійне виконання навчальних завдань; посилення на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; створення академічного тексту на замовлення; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності; несамостійне виконання завдання.
3. Чи будь-який учасник освітньо-наукового процесу може звернутися до Комісії з питань академічної доброчесності із заявою про порушення норм «Положення», внесення пропозицій або доповнень?
4. Що належить до безумовних та основоположних принципів взаємовідносин учасників освітнього процесу (оберіть усі можливі відповіді): чесність, гідність, добросовісність і справедливість, повага і довіра, рівноправність і толерантність, відповідальність і культура поведінки, професійна компетентність і недискримінаційність?
5. Яку відповідальність несуть учасники освітньо-наукового процесу за недоброчесну поведінку?
6. Чи є в переліку щось, що не є наслідком порушення академічної доброчесності здобувачами освіти, за відповідним Положенням ВНТУ: попередження, повторне виконання завдання та / або повторне проходження оцінювання (включно й підсумкове оцінювання або атестацію); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми, позбавлення академічної стипендії на строк до одного навчального року, позбавлення права брати участь у конкурсах щодо отримання стипендій, грантів, участі в академічній мобільності за підтримки ВНТУ на строк до одного навчального року, позбавлення пільг з оплати навчання та / або інших пільг, наданих ВНТУ, відрахування із ВНТУ, відмова в присудженні наукового ступеня.
7. Одним з порушень академічної доброчесності є підробка підписів в офіційних документах (залікових книжках, актах, звітах, угодах тощо);

використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалки, мікронавушники, телефони, планшети тощо); проходження процедур контролю знань підставними особами; здавання або репрезентація різними особами робіт з однаковим змістом як результат навчальної чи наукової діяльності. Як називають це порушення?

8. Чи є відсутність реагування викладача на несамотійне виконання завдання здобувачем освіти порушенням вимог щодо оцінювання?
9. Чим відрізняється плагіат від самоплагіату?
10. Що таке унікальність твору (в аспекті академічної доброчесності)?

2.2 Індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу

Опрацювання конспекту лекцій за технологією «перевернутого навчання»

Завдання № 4. Технологію перевернутого навчання (flipped classroom) найчастіше пов'язують з двома іменами: Еріком Мазуром та Салманом Ханом. Прочитайте інтерв'ю з професором фізики Гарвардського університету Еріком Мазуром «В перевернутому класі буде переосмислено роль викладача» («The flipped classroom will redefine the role of educators»). Також його статтю «Прощавай, лекціє?» (Farewell, Lecture?) [27, 29].

Запитання для самоперевірки:

1. Як довго професор використовує технологію перевернутого класу, і як це змінило його філософію викладання?
2. Чому Е. Мазур відкинув традиційну лекцію на користь нового методу викладання?
3. Якому джерелу навчального матеріалу для перевернутого навчання він надає перевагу: відео чи книзі? Як він це обґрунтовує?
4. З якого часу, на думку Е. Мазура, починається відлік застосування перевернутого навчання в Гарвардському університеті? Як це пов'язано з кейс-стаді?
5. Е. Мазур назвав новий підхід у викладанні, що сьогодні називають перевернутим класом, «Peer Instruction». Перекладіть і поясніть цю назву.
6. Е. Мазур зазначає, що застосовані зміни – це не технологічне нововведення, це педагогіка («it is not the technology but the pedagogy that matters»). Поясніть його слова.

Завдання № 5. У 2004 році американець Салман Хан, аналітик інвестиційного фонду, почав займатися навчанням своїх молодших двоюрідних братів. Через дванадцять років Академія Хана мала понад 42 мільйони зареєстрованих користувачів з 190 країн. Прослухайте TED-лекцію Салмана Хана «Скористаймося відео, щоби вдихнути в навчання нове життя!»

Запитання для самоперевірки:

1. Які ідеї, озвучені в лекції, привернули вашу увагу?
2. Які запитання ви, як майбутній викладач університету, хотіли б поставити спікеру?

Завдання № 6. Опрацюйте пропоновані в курсі конспекти лекцій, які розміщені в JetIQ – електронній системі підтримки навчального процесу ВНТУ. Робіть це поступово, відповідно до розкладу занять. На аудиторну лекцію приходьте, опрацювавши заздалегідь відповідну тему та підготувавши перелік запитань для обговорення. (Дивіться пов'язані з цим завдання № 15 та № 16 з розділу «Практично-тренінгове навчання»).

**Опрацювання окремих науково-педагогічних проблем
(за хрестоматійними текстами, науковими статтями, відеолекціями,
інтерв'ю тощо)**

Завдання № 7. Прочитайте роботу видатного іспанського філософа Хосе Ортеги-і-Гассета «Місія Університету» (перекладена з іспанської Євгеном Гулевичем за виданням: Ortega y Gasset, Jose. Mision de la Universidad (1930) // Obras Completas. — 1956. — Vol. 4.) [15].

Запитання для самоперевірки:

1. Як ви зрозуміли думку Х. Ортеги-і-Гассета: «Університетську реформу не можна зводити до усунення зловживань чи навіть уважати це своїм головним завданням. Реформа – це завжди створення нового порядку?»
2. Чи погоджуєтеся з думкою: «Міць будь-якої нації твориться сукупно. Якщо народ є політично жалюгідним, дарма чогось очікувати і від його хай навіть найдосконалішої школи... Школа як нормальна інституція країни значно більше залежить від громадської атмосфери, в якій вона сукупно існує, ніж від атмосфери педагогічної, яку штучно творять у її стінах»? Аргументуйте свою позицію.

3. Яким може бути погляд на реформу української вищої освіти у світлі позиції Х. Ортеги-і-Гассета: «Хоч би якими досконалыми були середня англійська освіта та німецький Університет, було б марно запозичувати їхні моделі, позаяк вони є лише часткою самих себе. Їхня сукупна реальність – то ціла країна, яка їх створила й підтримує... Народинаслідувачі чи народи без власної автентичности постають невблаганним анахронізмом. На чужині варто шукати інформації, та аж ніяк не моделей?»?
4. Хто такі «нові варвари», на думку Х. Ортеги-і-Гассета?
5. Які три складові університетської освіти виділяє філософ?
6. Якою є первинна й основна функція Університету, на думку Х. Ортеги-і-Гассета?

Завдання № 8. Прочитайте інтерв'ю декана Києво-Могилянської бізнес-школи Олександра Саврука «Про сучасний стан вищої освіти в Україні, університети як закриті системи та важливість підприємливості» [19]. Напишіть міні-есе, у якому розкрийте такі питання:

1. Чи погоджуєтесь з відповіддю автора на його ж запитання: «У раба можуть бути навички та компетенції? Якщо так, тоді що має з'явитися вище, ніж ці ознаки, після навчання?»
2. Якщо на попереднє запитання ви відповіли **так**, то доповніть своїми ідеями авторський список, що складається з 6-ти спроможностей, які визначають *людину-суб'єкта*. Якщо ви не погоджуєтесь з автором, аргументуйте свою позицію.
3. У світлі бачення автора, дайте відповідь на запитання: «Чим має відрізнитися вища освіта в ХХІ ст. від попередніх етапів свого розвитку?»

Завдання № 9. Прочитайте інтерв'ю керівника магістерської програми з комп'ютерних наук Українського Католицького Університету, співзасновника платформи МВОК «Prometheus» Олексія Молчановського «Інноваційний університет – це не про високотехнологічність, а про швидку адаптивність до змін» виданню «The Ukrainians» в межах проєкту Universitas [13]. Напишіть міні-есе, у якому розкрийте такі питання:

1. Виділіть в тексті 1–2 ключових повідомлення (найважливіших, на ваш погляд), з якими ви погоджуєтесь. Обґрунтуйте їх.
2. Виділіть в тексті ті ключові повідомлення, з якими ви не погоджуєтесь (якщо такі є). Поясніть вашу позицію.

3. Як ви розумієте тезу Олексія Молчановського: «Справді якісну освіту важко «продати»? Чи погоджуєтеся ви з нею?
4. Якщо ви погоджуєтеся з тезою автора: «Гуманітарна і технічна сфери насправді дуже пов'язані», проілюструйте її прикладами-підтвердженнями, якщо ні – спростуйте цю тезу.

Завдання № 10. Прочитайте інтерв'ю Михайла Винницького «Вища освіта: візія та виклики завтрашнього дня» (Львів, Центр Шептицького, 20.05.2021) [2]. Дізнайтеся про автора з відкритих джерел. Напишіть міні-есе, у якому розкрийте такі питання:

1. Якою бачить автор місію сучасного університету? Чи погоджуєтеся ви з таким трактуванням?
2. Яким є авторське бачення сьогодення вищої освіти України у світлі «спадків»: Скоропадського, імперії, індустріальної ери, спадку 90-х?
3. Яким є авторське бачення майбутнього вищої освіти України?
4. Про який «загальнонаціональний», «дуже проблематичний» виклик ліберальної освіти (*liberal arts*) говорить автор?
5. Поясніть тезу автора: «Щодалі ми йдемо до світоглядної освіти, то ближче ми підходимо до спільноти. То вище ми виходимо на рівень таксономії Блума».

Завдання № 11. Прослухайте лекцію Кена Робінсона (Sir Ken Robinson) на конференції TED-2006 «Чи справді школи вбивають творчість?». Також ознайомтеся (а краще уважно прочитайте) його книгу «Освіта майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту» (2016) [18]. Підготуйтеся до усного обговорення теми, заданої К. Робінсоном.

Запитання і завдання для самоперевірки:

1. Прокоментуйте тезу К. Робінсона: «Наше майбутнє дуже непевне, і тому не варто поліпшувати те, що ми робимо десятки років. Треба робити щось інше. Не лагодити цю систему, а змінити її; не реформувати, а трансформувати. Найбільша іронія в нинішній хворобі освіти в тому, що ми знаємо, що насправді працює. Ми просто не вживаємо заходів у досить великому масштабі... Освіта вже стала глобальною проблемою, але за своєю природою – це процес, який відбувається серед широкого загалу, в місцевих громадах. І в цьому – ключ змін. У світі відбуваються революційні зміни; нам потрібна і революція в освіті. Як і більшість революцій, ця віддавна визріває, а подекуди йде повним ходом. І рухається не зверху вниз, а знизу вгору – як, зрештою, і має бути» [18, С. 26].

2. То «що насправді працює»? І чи змінюється освіта «знизу»?
3. У чому сенс критики К. Робінсоном руху за стандартизацію в освіті, зокрема, спричиненого Міжнародною програмою оцінювання навчальних досягнень учнів (PISA)? Що вбиває стандартизація?
4. Якою ви бачите «трансформовану» вищу школу, в якій реалізовано принципи: змога займатися тим, що цікаво; графік навчання, пристосований до індивідуальних темпів навчання; оцінювання, що сприяє особистому прогресу і досягненням?

Завдання № 12. Напишіть мініесе-відповідь на запитання: «Чому колишню назву – ВНЗ (вищий навчальний заклад) в Україні замінили на ЗВО (заклад вищої освіти)?» Коли це сталося? Які були причини? Познайомтеся з відповіддю на це запитання М. Винницького. Чи погоджуєтеся ви з ним? Аргументуйте свою відповідь. Обсяг відповіді – 1,5-2 тис. зн.

Завдання № 13. Оберіть один з напрямків поданого тематичного поля. Здійсніть пошук та аналіз іншомовних педагогічних джерел (наукові статті, монографії, посібники, сайти університетів) з обраної проблеми. Проаналізуйте, чи наявні у вищій освіті України описані в джерелах педагогічні явища? Якщо ні, то чи є вони «придатними» для застосування в українській освіті? Що спрацює, а що – ні. Чому? За результатами дослідження напишіть мініесе (2 – 3 тис. зн.).

Тематичне поле пошуку:

1. Міждисциплінарний підхід у вищій освіті.
2. Вибірковий освітній компонент: обсяг, зміст, процедури впровадження.
3. Інтерактивність і партнерство як ознаки освітнього процесу у ЗВО.
4. Проблема оцінювання освітніх результатів за умови кооперативного навчання.
5. Навчальне портфоліо як метод (технологія) навчання.
6. Проблемно-орієнтоване навчання (Problem-Based Learning).
7. Проектно-орієнтоване навчання (Project-Based Learning).
8. Дослідницьке навчання (Inquiry-Based Learning).
9. Освітні технології у ЗВО для розвитку критичного мислення та інших актуальних загальних компетентностей студентів і проблеми оцінювання освітніх результатів.
10. ChatGPT та інші виклики XXI ст. для систем освіти. Як розв'язати проблему академічної доброчесності?

11. Особливості навчального процесу (зміст, технології навчання, структура навчального процесу, оцінювання, традиції, взаємодія «викладач-студент», індивідуальні освітні траєкторії, підготовка викладачів, викладання гуманітарних дисциплін в негуманітарних інститутах тощо) в одному з найкращих університетів світу (наприклад, за рейтингом «Шанхайський» [<http://www.shanghairanking.com/>]):

1. Гарвардський університет.	11. Йельський університет.
2. Стенфордський університет.	12. Швейцарський федеральний інститут технології (Цюріх).
3. Массачусетський інститут технології.	13. Університетський коледж Лондона.
4. Університет Каліфорнії (Берклі).	14. Університет Токіо.
5. Ун-т Кембриджа.	15. Імперський коледж Лондона.
6. Принстонський університет.	16. Університет Торонто.
7. Каліфорнійський інститут технології.	17. Кіотський університет.
8. Колумбійський університет.	<i>та інші.</i>
9. Університет Чикаго.	
10. Університет Оксфорда.	

Завдання № 14. Підготуйте доповідь та її презентацію на Науково-технічну конференцію підрозділів ВНТУ (соціально-гуманітарні науки). Зміст та структура роботи має відповідати вимогам до матеріалів [<http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/schedConf/cfp>]:

- *структурні компоненти:* анотація, вступ, аналіз останніх публікацій, визначення мети дослідження, виклад основного матеріалу, висновки, список використаної літератури
- *обсяг:* до 10 тис. знаків (разом з анотаціями (1 тис. зн.) та списком літератури);
- *джерела:* використання кількох науково-педагогічних джерел (зокрема: наукових статей останніх років вітчизняних авторів та іншомовних авторських джерел (статті монографії, посібники).

Тематичне поле досліджень (узгодити з викладачем):

1. Зміст освіти як педагогічна проблема ХХІ ст.
2. Університетська освіта у світлі глобальних викликів ХХІ століття.
3. Проблеми і перспективи вищої освіти в Україні (на прикладі вашого університету, за результатами SWOT-аналізу).
4. Сучасні підходи до навчання у ЗВО та проблеми їх упровадження: міждисциплінарний, гуманістичний, компетентнісний, аксіологічний тощо (за вибором).
5. Психолого-педагогічний зміст понять такту та вимогливості викладача.
6. Закономірності навчання у ЗВО у світлі сучасних тенденцій в освіті.

7. Принципи навчання у вищій освіті у світлі сучасних тенденцій в освіті.
8. Інтерактивність як психолого-педагогічна категорія. Інтерактивні методи навчання у ЗВО. Їх суть і значення у світлі вимог ХХІ ст.
9. Проблеми лекційного викладання на сучасному етапі.
10. Метод проектів у вищій освіті (на прикладі виконання власного проекту).
11. Метод керованих відкриттів (discovery learning) у вищій освіті.
12. Гра (дискусія, кейс-метод, тренінг, навчальне портфоліо – вибрати) як метод навчання (на прикладах вашого навчання у ЗВО).
13. «Навчання у малих групах співробітництва» як технологія навчання.
14. Дидактичні принципи застосування контролю і оцінювання досягнень студентів (у світлі сучасних тенденцій в освіті).
15. Методи оцінювання досягнень студентів у світлі сучасних тенденцій в освіті. Проблема зміщення акценту з результатів на процес їх досягнення.
16. Методики формування навичок співробітництва в межах навчальної діяльності (на прикладі спеціальних дисциплін в технічному університеті).
17. Шляхи формування «навичок ХХІ» (співробітництво, критичне й творче мислення, комунікація) у процесі навчання в технічному університеті.
18. Психолого-педагогічні засади організації самостійної роботи студентів (принципи організації, методики, фактори ефективності).
19. Мета виховання як педагогічна категорія. Мета виховання в сучасній українській ВШ. Глобальне і національне у меті виховання.
20. Самовиховання як фактор розвитку особистості. Психолого-педагогічні засади самовиховання студентів.
21. Психосоціальна характеристика студентського віку (порівняльна характеристика студента ХХ та ХХІ століть).
22. Динамізм особистості як здібність до педагогічної діяльності.
23. Емоційна стабільність як здібність до педагогічної діяльності.
24. Оптимістичне прогнозування як здібність до педагогічної діяльності.
25. Самоактуалізація як ознака викладача ЗВО.
26. Персоналії української та світової педагогіки та психології. Психолого-педагогічна спадщина Г. Ващенко, Д. Дьюї, Г. Кершенштайнера, А. Макаренка, К. Роджерса, В. Сухомлинського, Г. Костюка та ін. у світлі вимог ХХІ ст. (вибрати).
27. Педагогічний самоменеджмент (мета, компоненти, інструментарій).
28. Мотивація діяльності викладача ЗВО та мотивація .
29. Студентська група як виховний колектив – атавізм тоталітарної системи чи ефективний підхід.
30. Місія й девіз як необхідні складники стратегії розвитку університету.

Підготуйтеся до виступу з науковою доповіддю на занятті (лекційному чи практичному), далі – на конференції.

2.3 Практично-тренінгове навчання

Розробка проблемних запитань для педагогічних дискусій

Запитання – головний інструмент діяльності викладача. Уміння викладача формулювати запитання, які викликають у студентів бажання шукати відповіді, – суттєва ознака педагогічної майстерності. Формулювання запитання (читай: бачення проблем, причинно-наслідкових зв'язків, аналогій тощо) називають однією з ключових загальних компетенцій людини XXI ст.

На практичних заняттях курсу здобувачі проводитимуть педагогічні *міні-дискусії* чи *міні-бесіди* («сократівський діалог»). Дидактичні завдання цього методу навчання: 1) розвинути уміння добирати аргументи і контраргументи логічного характеру, факти, приклади з власного педагогічного досвіду, виявляти причинно-наслідкові зв'язки; 2) розвинути культуру спілкування (коректність, толерантність, повага співрозмовника, культура мовлення), 3) сформувати педагогічні знання-переконання відповідно до теми дискусії, 4) розвинути педагогічне мислення, педагогічну культуру. Водночас в пропонованому методі зроблено акцент не стільки на ролі дискусантів (хоча вона важлива), скільки на ролі ведучого, що для майбутнього викладача / управлінця є професійно необхідним. Кожен магістрант готується до ролі ведучого групової дискусії: проектує навчальне обговорення, формулює мету та 3 проблемних, змістовних, відкритих запитання до групи. Послідовність запитань має давати уявлення про композицію дискусії (бесіди), всі запитання мають «працювати» на розкриття основної мети. Встановлення обмеженого регламенту (5-7 хв. на обговорення проблеми) дасть можливість розвинути необхідне для викладача чуття часу; уміння, що закладені в етимологію слова «ведучий» – *вести* продуктивну, динамічну, цілеспрямовану розмову зі студентами, керувати їхньою активністю. Практика показує, що магістрантам важко дається саме це вміння *вести* (а не «вестися»), часто трапляються ситуації, коли не ведучий, а учасники дискусії керують процесом. Ведучий вчиться важливому для викладача вмінню утримуватися від бажання відповідати на власні запитання замість тих, кому вони поставлені: не «давати» правильну думку, а наводити на неї, спрямувавши роздуми учасників обговорення у певному напрямку. Адже, за словами відомого педагога XIX ст. П. Лесгафта, викладач лише акушер думки, він лише допомагає їй народитися в головах студентів.

Завдання № 15. Розробка педагогічної дискусії. Опрацюйте навчальні матеріали у навігаторі дисципліни в е-системі підтримки навчального процесу ВНТУ – JetIQ. Виберіть 5 тем (проблем, питань, тенденцій, кейсів), які привернули найбільшу вашу увагу, також можете скористатися списком «Педагогічний мінімум». На кожному з обраних тем розробіть «Заготовку для педагогічної дискусії (бесіди)» з 4-х елементів:

- 1) сформулюйте тему;
- 2) сформулюйте мету та ключову ідею дискусії (висновок, до якого ви хочете «привести» ваших співрозмовників);
- 3) сформулюйте заплановані результати навчання (загальні, предметні);
- 4) сформулюйте 3 проблемних запитання (якщо вибрана вами стратегія потребуватиме з'ясувальних, уточнювальних запитань чи завдань – в такому разі жирним шрифтом виділіть 3 ключових проблемних запитання).

Запитання мають бути композиційно організовані.

Наприклад, за такою композицією: запитання-наживка (чи провокація); ключове запитання; запитання, що спрямовує до висновку чи узагальнення. Потрібно формулювати не питання, а запитання.

Змістове поле обговорення не обов'язково має охоплювати широку тему. Це може бути окрема проблема, питання, освітня тенденція чи педагогічний кейс.

Наприклад, у темі «Педагогічна комунікація» можна обрати для обговорення стилі педагогічного спілкування (демократичний, авторитарний ліберальний), а можна ще вужче: окремий тип взаємодії (наприклад, суб'єкт-об'єктну), або окремий аспект у їх застосуванні (наприклад, вплив суб'єкт-суб'єктної та суб'єкт-об'єктної взаємодії на результати навчання студентів) тощо.

Не формулюйте лише запитання, які апелюють до репродуктивного знання.

Наприклад: «Які існують стилі педагогічного спілкування?» Звісно, їх теж не уникнути в навчальній бесіді, але якість виконаного завдання визначають саме проблемні запитання та їх взаємозв'язок. Формулюйте запитання, які стимулюють мислення, продукують, поглиблюють знання.

Наприклад: «Якщо зміксувати ознаки авторитарного і ліберального стилів педагогічного спілкування, чи отримаємо, як результат, демократичний стиль? Чому?»

Запитання мають показати, що автор добре орієнтується в темі. В цьому суть завдання! Скористайтеся шаблонами запитань:

«Чому...», «Для чого...», «Звідки...»,
 «Який зв'язок між ...», «Як вплине ... на ...»,
 «Чи є ... причиною ...», «Які наслідки...»
 «З якою метою...»
 «Що важливіше: ... чи ...»,
 «Чи суперечать одне одному ... і ...»,
 «Чи можливо без ... отримати ...»,
 «Існують такі ... Як і з них ...»
 «Що з перерахованого не відповідає ...»

«Чи означає ..., що ...»,
 «Як ви ідентифікуєте ...»
 «Якщо припустити ..., то як ...»
 «Якщо ..., то яким чином ...»
 «Чому не можна ...»,
 «Чому обов'язково ...»
 «На якому фундаменті ...»
 «Як розв'язати ...»
 «Як ілюструє ... тенденцію ...»

Таблиця 3 – Приклад виконання завдання

Тема	Стилі педагогічного спілкування
Мета	З'ясувати, як впливає стиль педагогічного спілкування на результати навчання.
Ідея (ключове повідомлення)	Залежність між результатом навчання здобувача та стилем педагогічного спілкування викладача існує. Результат навчання – багатоаспектне поняття, а також – соціально обумовлене. Кожен зі стилів має свою мету і «працює» на відповідні результати.
Результати <i>Предметні</i> <i>Загальні</i>	Поглибити знання учасників дискусії з запропонованої теми, а саме: засвоїти ознаки кожного з обговорюваних стилів, навчитися застосовувати знання в аналізі педагогічної практики; розвинути в учасників дискусії навички системного і критичного мислення, навички аргументування; навички дискутування на засадах поваги, толерантності, навички комунікативної взаємодії.
Композиційно організована система запитань	1. Чи впливає стиль педагогічного спілкування викладача (демократичний, авторитарний ліберальний) на результати навчання студентів? 2. Чому не можна визначити «найрезультативніший» стиль? Чи можна? 3. Назвіть найсуттєвіші для вас результати навчання (оцінка, реальні знання, компетенції, розвиток особистісних якостей, критичне мислення, формування мотивації до самовдосконалення, формування академічної і професійної спільноти і належності до неї тощо). 4. За якого педагогічного керівництва (демократичного, авторитарного, ліберального) ви отримаєте найкращі бажані результати? Чому ви так вважаєте?

Виберіть одну з розроблених «заготовок» для проведення навчальної дискусії чи бесіди на практичному занятті (відповідно до теми практичного заняття).

Питання педагогічного мінімуму

1. Категорії «навчання», «виховання», «освіта».
2. Місія університету. Від перших університетів до університетів XXI ст.
3. Педагогічне спілкування (функції, стилі). Конфлікти в педагогічному процесі (ознаки, види, стилі залагодження конфліктних ситуацій).
4. Поняття про мету освіти.
5. Поняття про зміст освіти. Концепції змісту освіти.
6. Сучасні підходи до навчання у ЗВО.
7. Закономірності навчання та виховання у вищій освіті.
8. Принципи навчання та виховання у вищій освіті.
9. Структура навчального процесу.
10. Технологія навчання (суть поняття, ознаки, види).
11. Методи навчання у ЗВО. Класифікація методів навчання. Активні та інтерактивні методи навчання (спільне, відмінне).
12. Лекція як метод навчання (види лекцій, структура лекційного курсу, прийоми активізації уваги і мислення студентів на лекції, сучасні вимоги).
13. Контроль та оцінювання освітніх результатів (значення, функції, принципи, методи).
14. Самостійна робота студентів (суть, організація, вимоги, види).
15. Поняття про особистість (структура, чинники розвитку особистості).

Завдання № 16. Якщо попереднє завдання виглядає як спринт, то наступне можна означити марафоном. Отож, сформулюйте марафонський список, який складатиметься вже не з 3-х, а 30-ти запитань та завдань на одну з тем «Педагогічного мінімуму».

Приклад

Запитання і завдання до теми «Стилі педагогічного спілкування»

1. Що таке стиль педагогічного спілкування?
2. Хто розробив «управлінську» класифікацію стилів педагогічного спілкування (авторитарний – демократичний – ліберальний) і дослідив їх особливості? Чи ефективно застосовувати управлінський підхід до класифікації стилів педагогічного спілкування?
3. Назвіть не менше 5 ознак кожного з цих стилів (від найбільш впізнаваних до неочевидних).
4. Чи бачите ви різницю між ліберальним і потуральним стилями педагогічного спілкування?
5. Чи є місце примусу в демократичній педагогічній взаємодії?
6. Який стиль найбільш оприявлює відповідальність студентів за результати навчання?
7. За якого стилю відповідальність за результати навчання «перетягується» на бік викладача?

8. За умови застосування якого стилю результати навчання в знанневому вимірі будуть найкращі (за однакових інших умов)? Обґрунтуйте відповідь.
9. За умови застосування якого стилю результати навчання в знанневому вимірі будуть найнижчі (за однакових інших умов)? Обґрунтуйте відповідь.
10. Як впливає авторитарний стиль педагогічного спілкування викладача на мотивацію навчання студентів? Які мотиви навчання він «провокує»?
11. У чому схожість здавалося б, опозиційних стилів: авторитарного і ліберального?
12. Охарактеризуйте одним словом ставлення кожного з викладачів (авторитарного, ліберального, демократичного) до студентів.
13. Результат навчання є багатовимірним. Окрім знанневого виміру, є ще компетентнісний і особистісно-ціннісний. Проаналізуйте потенційний вплив авторитарного, ліберального, демократичного стилів педагогічної взаємодії на результати навчання здобувачів.
14. Чи існують умови, за яких авторитарний стиль буде доцільним?
15. Назвіть умови доцільного застосування демократичного та ліберального стилів викладання.
16. Чи залежить «вибір» викладачем стилю спілкування від віку й досвіду студентів (наприклад, до здобувачів 1 курсу застосувати авторитарний стиль, 5 курсу – ліберальний)?
17. Чи може викладач застосовувати до одних студентів академічної групи, наприклад, ліберальний, а до інших – авторитарний стиль?
18. Чи може один і той самий викладач легко «одягати на себе» будь-який стиль?
19. Як позначиться на результатах взаємодії викладача зі студентами те, що викладач необґрунтовано варіює свій стиль спілкування від ліберального до авторитарного?
20. В реальному педагогічному процесі, як правило, можна спостерігати авторитарно-демократичний та ліберально-демократичний стилі. Охарактеризуйте ці стилі.
21. Пригадайте діяльність ваших викладачів за всі роки навчання в університеті. Прихильники якого стилю складають більшість науково-педагогічного складу? Чи такої більшості не існує? Чи бачите тут певні закономірності, причинно-наслідкові зв'язки?
22. Чи залежить ставлення студентів до викладача від стилю педагогічного спілкування, який застосовує цей викладач?
23. Чи може викладач одночасно викликати в студентів страх і повагу?
24. Яким чином заслужити повагу викладачу, що застосовує ліберальний стиль педагогічного спілкування?
25. За якого стилю педагогічного спілкування вам навчатися найбільш комфортно? Чи означає «комфортний стиль» – ефективний стиль?
26. Як узгоджуються поняття «класифікаційного» стилю та індивідуального стилю педагогічного спілкування?
27. Спілкування – це двобічний процес. Як має викладач це враховувати, обираючи стиль спілкування зі студентами? Що відбувається, якщо студенти не приймають «правила гри»?
28. Виділяють також монологічний (суб'єкт-об'єктний) та діалогічний (суб'єкт-суб'єктний, гуманістичний) стилі педагогічного спілкування. Створіть рисунок (mind-map), де буде показано зіставлення двох класифікацій: «монологічний – діалогічний» та «авторитарний – ліберальний – демократичний» стилі педагогічного спілкування.
29. Чи корелюють ліберальний і монологічний (суб'єкт-об'єктний) стилі?
30. Заповніть відповідями таблицю 4.

Таблиця 4 – Зв’язок результатів навчання та стилів педагогічного спілкування

Стилі педагогічного спілкування						
Результати навчання	Авторитарний		Ліберальний		Демократичний	
	+	-	+	-	+	-
Мотивація (які мотиви?)						
Знання (характер знань)						
Компетентності						
Комунікація						
Особистісні якості						

Примітка: «+» – позитивний результат; «-» – негативний результат.

Подумайте над відповідями на пропоновані запитання.

Завдання № 17. Андреас Шлейхер, один із найдосвідченіших педагогів світу, керівник Програми міжнародного оцінювання учнів PISA, у своїй книзі «Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття» розмірковує про шляхи піднесення престижності професії освітянина. Оскільки саме педагог є запорукою успішності освітньої системи країни. «Якість освітньої системи не може бути кращою, ніж якість вчителів у цій системі. Тож залучення, розвиток і утримування найкращих учителів – найважливіше завдання освітніх систем» [21, С. 82]. Автор називає високу зарплату важливою, але не вирішальною умовою для того, щоб у освіту прийшли найкращі кадри.

Дайте власне бачення чинників піднесення престижності педагогічної професії в українській школі, загальноосвітній та вищій.

Завдання № 18. Прочитайте уривок з книги А. Шлейхера. Чи погоджуєтеся ви з таким баченням завдань освіти XXI ст.? Доберіть кілька аргументів на підтвердження своєї позиції. Виберіть одну з ваших фахових дисциплін. Дослідіть навчальну програму цієї дисципліни. Подумайте над тим, як в обраній дисципліні можна реалізувати пропоновані завдання?

«Успіх в освіті більше не пов’язаний з відтворенням знань – ідеться про те, аби відштовхнутися від того, що ми знаємо, і творчо застосувати ці знання в нових ситуаціях. Епістемічна логіка – тобто те, як мислять науковці, філософи й математики, – бере гору над знанням конкретних формул, імен та місць. Нинішня освіта має зосередитися на способах мислення (креативність, критичне мислення, уміння розв’язувати проблеми й формулювати власні судження), способах роботи (спілкування і співпраця), інструментах для роботи (здатність розпізнавати й використовувати потенціал новітніх технологій), а також на здатності жити в багатогранному світі й виконувати роль активних і відповідальних громадян» [21, с. 34].

Завдання № 19. У 2014 році міжнародна компанія McKinsey & Company провела опитування працедавців, випускників та педагогів щодо підготовки молодих фахівців до позиції спеціаліста-початківця («Education to Employment: Getting Europe's Youth into Work,» McKinsey & Company, January 2014 [<https://www.mckinsey.com/>]). Результати засвідчили велику різницю між сприйняттям ситуації педагогами (74 % позитивних відповідей) та випускниками (38 % позитивних відповідей) і працедавцями (35 % позитивних відповідей) [31, С. 20]. У короткому есе (1–2 тис. знаків) дайте власне пояснення таким результатам дослідження.

Завдання № 20. У таблиці 5 подано базові вимоги до випускника Колумбійського університету [31, С. 47]. Проаналізуйте зміст загальних дисциплін у вашій програмі підготовки. Наскільки він збігається чи відмінний від змісту загальної підготовки студента Колумбійського університету? Обґрунтуйте чи спростуйте необхідність наявного змісту й обсягу загальних дисциплін у вашій освітній програмі з огляду на сучасні вимоги.

Таблиця 5 – Базові вимоги до випускника Колумбійського університету

КУРС	Кількість семестрів
Література (Literature Humanities). Семінар з вивчення великих творів західної літератури.	2
Сучасна цивілізація (Contemporary Civilization). Семінар з вивчення великих творів західних філософів і соціологів.	2
Мистецтво (Art Humanities). Семінар з вивчення великих творів мистецтва західної цивілізації.	1
Музика (Music Humanities). Семінар з вивчення великих музичних творів західної цивілізації.	1
Академічне письмо (University Writing). Семінар з формування навичок академічного стилю письма.	1
Іноземна мова (Foreign language). Вивчення на середньому рівні володіння.	4
Кордони науки (Frontiers of Science). Курс лекцій і семінарів, спрямований на прищеплення наукового способу мислення	1
Інші науки (Other Science). Будь-які науки за вибором студента.	2
Глобальний погляд (Global Core). Семінар, який має дати глобальну перспективу, щоб зменшити європоцентричні упередження інших курсів.	1
Фізична культура (Physical Education)	2

Завдання № 21. Кооперативне навчання

I. Американські дослідники *кооперативного навчання* Д. Джонсон та Р. Джонсон (Johnson, D., Johnson, R.) визначають його важливим складником зміни в організаційній структурі від конкурентно-індивідуалістичної моделі «масового виробництва» до високопродуктивної командної організації [24; 25]. Розвиньте цю тезу в мініесе «Чи потребує сучасний світ кооперативного навчання?»

II. Згадані дослідники *виділяють 5 базових елементів кооперативного навчання*:

- 1) *позитивна взаємозалежність*: студенти мають вірити, що неможливо досягти успіху окремо від інших;
- 2) *безпосередня підтримка*: взаємне заохочення, пояснення, обмін ідеями;
- 3) *відповідальність*: підзвітність, кожен несе відповідальність за спільний результат, випадковим вибором один студент представляє зусилля групи;
- 4) *соціальні навички*: лідерство, прийняття рішень, довіра, комунікація, управління конфліктами;
- 5) *групова обробка*: вміння оцінити власний внесок у групову роботу та визначити причини невдач.

Розробіть завдання (умову та методику виконання) для навчання в малих групах співробітництва в межах обраної навчальної дисципліни, де буде враховано всі базові елементи кооперативного навчання.

Завдання № 22. У відповідь на загальну стривоженість тим, що недавні випускники (загальноосвітніх шкіл або закладів вищої освіти) не володіють актуальними для ринку праці навичками, було проведено багато глобальних досліджень, в яких роботодавців просили поділитися їхніми уявленнями про те, що необхідно для працевлаштування. Серед основних навичок XXI ст. називають: 1) *творче мислення*; 2) *критичне мислення*; 3) *комунікація*; 4) *співробітництво* [30]. Змодельуйте кілька завдань з обраної навчальної дисципліни, які комплексно спрямовані на формування навичок творчого та критичного мислення, комунікації та співробітництва.

Завдання № 23. У глобальному опитуванні, проведеному Консультаційною радою бізнесу й індустрії (ВІАС), 80 % представників компаній-роботодавців з Австрії, Австралії, Бразилії, Данії, Франції, Угорщини, Ірландії, Італії, Кореї, Латвії, Мексики, Нової Зеландії, Швеції, Словенії, Великобританії і США заявили, що виховання характеру стає все більш важливим завданням, причому 100 % з них вказали, що їх освітнім

системам потрібно серйозніше підійти до цього питання.

Центр перепроєктування освітніх програм (The Center for Curriculum Redesign, Boston, Massachusetts) під керівництвом Чарльза Фейдла (Charles Fadel) у ґрунтовному дослідженні «Чотиридимінрна освіта: компетенції, що потрібні для успіху» (2014) синтезував узагальнену модель основних якостей характеру людини ХХІ ст. (Essential Qualities of Character). У ній було враховано дослідження багатьох організацій, зокрема міністерств освіти Китаю, Сингапуру, Південної Кореї, Швеції, Програми «Партнерство освіти ХХІ століття» (P21) та ін. Окрім того, елементи моделі були уточнені за участі 500 педагогів зі всього світу [31, С. 85–93]. Проаналізуйте «основні якості характеру»: усвідомленість (mindfulness); допитливість (curiosity); життєстійкість (resilience); моральність (ethics); лідерство (leadership) (рисунок 1).

Essential Qualities	Associated Qualities and Concepts (non-exhaustive)
Mindfulness	Self-awareness, self-actualization, observation, reflection, consciousness, compassion, gratitude, empathy, growth, vision, insight, equanimity, happiness, presence, authenticity, listening, sharing, interconnectedness, interdependence, oneness, acceptance, beauty, sensibility, patience, tranquility, balance, spirituality, existentiality, social awareness, cross-cultural awareness, etc.
Curiosity	Open-mindedness, exploration, passion, self-direction, motivation, initiative, innovation, enthusiasm, wonder, appreciation, spontaneity, etc.
Courage	Bravery, determination, fortitude, confidence, risk taking, persistence, toughness, zest, optimism, inspiration, energy, vigor, zeal, cheerfulness, humor, etc.
Resilience	Perseverance, grit, tenacity, resourcefulness, spunk, self-discipline, effort, diligence, commitment, self-control, self-esteem, confidence, stability, adaptability, dealing with ambiguity, flexibility, feedback, etc.
Ethics	Benevolence, humaneness, integrity, respect, justice, equity, fairness, compassion, kindness, altruism, inclusiveness, tolerance, acceptance, loyalty, honesty, truthfulness, authenticity, genuineness, trustworthiness, decency, consideration, forgiveness, virtue, love, care, helpfulness, generosity, charity, devotion, belonging, etc.
Leadership	Responsibility, abnegation, accountability, dependability, reliability, conscientiousness, selflessness, humbleness, modesty, self-reflection, inspiration, organization, delegation, mentorship, commitment, heroism, charisma, followership, engagement, leading by example, goal-orientation, focus, results orientation, precision, execution, efficiency, negotiation, consistency, socialization, diversity, decorum, etc.

Рисунок 1 – Скриншот з кн. Fadel, C., Bialik, M., & Trilling, B. (2015).

I. Як можна оцінити глобалізаційні процеси в цій царині? Якими чином можуть поєднуватися в освітньому процесі глобальні й національні запити?

II. Ці дослідження повертають нас до дискусії про виховання у закладах вищої освіти. Як ви вважаєте, чи є виховання як цілеспрямований і спеціально організований педагогічний процес затребуваним у ЗВО? Чи виховання особистості є завданням лише загальноосвітньої школи? Якщо ні, то яким ви бачите цей процес у ЗВО?

Завдання № 24. Напишіть мініесе-пояснення результатів міжнародного дослідження *«Компетенції викладачів вищої школи в добу змін»* (Польща, Чехія, Словаччина, Україна, 2018). За цими результатами, наукові досягнення та професійно-педагогічні компетентності викладачів цікавлять сьогоднішніх студентів значно менше, ніж їхні соціально-особистісні якості (педагогічна культура, етика, прийняття професійних рішень і відповідальність за них, лідерські якості, суспільна позиція). Найвищий показник затребуваності професійних якостей викладача студентами усіх 4 країн отримала академічна доброчесність [10].

Завдання № 25. Напишіть мініесе (до 2-х тис. знаків) на один з психологічно і педагогічно значущих епізодів художнього фільму *«Товариство мертвих поетів»* («Dead Poets Society», 1989 р., режисер Пітер Вір).

Дія фільму відбувається в середині ХХ ст. у коледжі міста Велтон у штаті Вермонт. Головний герой – новий викладач англійської літератури Джон Кітінг (Робін Вільямс) – виявляє революційні педагогічні погляди й методику викладання для такого консервативного приватного освітнього закладу, який стоїть «стовпах» традиції, честі, дисципліни, досконалості. Натхненний вчитель, вчитель-бунтівник пробуджує у своїх студентів інтерес до літератури, зокрема поезії, допомагає їм знайти власний голос. Але боротьба за право самовираження закінчується трагічно.

Оберіть для аналізу один з епізодів: 1) *«Вирвіть цей аркуш з ваших посібників!»*; 2) *«Carpe diem – Лови день»*; 3) *«Знайдіть свою ходу»*; 4) *«Урок літератури на стадіоні»*;

I. Сформулюйте ключову педагогічну ідею обраного епізоду.

II. За допомогою яких методичних прийомів та «інструментів особистісного арсеналу» викладач реалізує триєдиний педагогічний вплив на своїх студентів (знання, навички, розвиток особистості та цінності)?

Завдання № 26. Напишіть невелике аналітично-порівняльне есе (2 тис. знаків) за фільмом «Усмішка Мони Лізи» (Mona Lisa Smile, 2003, режисер Майк Ньюел). Дія цього фільму відбувається в середині ХХ ст. в консервативному приватному жіночому коледжі Веллслі (Wellesley College), штат Массачусетс. Це реальний освітній заклад, він був відкритий в 1875 році і функціонує до сьогодні. Його місією визначено «надати чудову освіту в сфері вільних мистецтв жінкам, які матимуть вплив в світі». Девіз коледжу «Не приймати служіння, а служити». Довгий час з коледжу Веллслі виходило більше жінок, що досягли значних кар'єрних успіхів, ніж з будь-якого іншого навчального закладу [26].

У 1970 році психіатр Бенсон Р. Снайдер, тодішній декан Інститутських відносин в Массачусетському технологічному інституті (МІТ), провів в коледжі Веллслі та МІТ дослідження «Приховане університетське життя» («The Hidden Curriculum») [22], де проаналізував студентські заворушення в кампусі. Основною причиною незадоволення студентів було названо надмірну й непродуктивну масу академічних і соціальних вимог, які відвертають студентів від творчих інтелектуальних зусиль та від спроби самостійно й незалежно визначати і досягати своїх цілей [<https://www.revolvy.com/page/The-Hidden-Curriculum>].

Головна героїня кінофільму «Усмішка Мони Лізи» Кетрін Уотсон (Джулія Робертс), випускниця Берклі, сміливо мисляча жінка, отримує місце викладачки історії мистецтв у коледжі Веллслі. Педагогічно значущими є епізоди першої і другої лекцій героїні Джулії Робертс. Зробіть порівняльний аналіз цих лекцій. Перша лекція – приклад *традиційного навчання*. Друга лекція – приклад *інноваційного навчання*.

На допомогу в написанні есе перелік орієнтовних запитань.

1. Що було змістом першої і другої лекцій?
2. Чому лекторка отримала поразку на першій лекції?
3. Що є підводними каменями традиційного «читання» лекції?
4. За якої умови традиційний знанієвий підхід може бути ефективним?
5. Чому студентки так повелися на першій лекції?
6. Як змінила стратегію викладання лекторка в другій лекції?
7. Що стало змістом другої лекції?
8. Зміст якої лекції був ширшим? А глибшим?
9. Чому студентки були захоплені зненацька на наступній лекції?
10. Чим відрізняються запитання, що їх ставила лекторка на першій і другій лекціях?
11. Чому студенткам було важко відповідати на «нові» запитання?
12. Чому студентки виявили явне зацікавлення попри попередній демарш?
13. Чому вони не могли однозначно відповідати на запитання на другій

- лекції, так, як вони це робили на першій?
14. Як і, головне, чому змінилася поведінка лекторки на другій лекції (темп лекції, зовнішній вигляд лекторки, її місце розташування в аудиторії тощо)?
 15. Що є метою першої і другої лекції?
 16. Яким чином у другій лекції реалізовано триєдиний педагогічний вплив на студентів (формування знань, навичок, розвиток особистості та цінності)? На чому зроблено акцент?
 17. Ознаки яких сучасних підходів до навчання ви помітили в другій лекції (проблемний, діяльнісний, творчий, компетентнісний, особистісно-орієнтований)?
 18. Якими є віддалені наслідки навчання, прикладом якого є друга лекція?
 19. В кінці навчального року керівництвом школи було прийнято рішення про звільнення Кетрін Уотсон. Чому?
 20. Від звільнення педагога врятувало те, що її курс на наступний рік обрала переважна більшість учениць. Чому?

2.4 Кооперативне навчання

Кооперативне навчання (чи навчання у малих групах співробітництва, групове навчання) є одним з провідних методів навчання у вищій освіті. «Енциклопедія освіти» так визначає цей вид навчальної діяльності: «Суб'єктами групового навчання виступають малі навчальні групи здобувачів освіти (здебільшого 3 – 5 осіб). ... Результат групового навчання не зводиться до механічної суми навчальних результатів індивідуальних дій її членів, а завжди більший, оскільки спрацьовує груповий ефект. ... Провідними характеристиками групового навчання є: спільні мета і мотивація дій, інтеграція індивідуальних пізнавальних дій у спільну діяльність, що забезпечує малій групі статус суб'єкта навчальної діяльності, самоуправління і саморегуляція навчальних дій, відкритість і взаєморозуміння та допомога, колективне оцінювання результатів групової навчальної діяльності» [8, С. 181].

Дослідники відзначають, що кооперативне навчання відповідає принципам гуманістичної педагогіки. Дослідження кооперативного навчання (cooperative learning) Д. Джонсона (Johnson, D.), Р. Джонсона (Johnson, R.), К. Сміта (K. Smith) показали, таке навчання дозволяє студентам краще засвоїти складний матеріал, краще виконати завдання, де потрібно працювати з інформацією, аналізувати її, узагальнювати, оцінювати, ніж за індивідуального виконання. Таке навчання сприяє формуванню цінностей, зокрема цінності постійного самовдосконалення, та «спільної ідентичності як членів університету» [25, С. 114].

Завдання № 27. Груповий проект «Розв'язання педагогічних задач»

Педагогічна діяльність складається з педагогічних ситуацій. Педагогічна ситуація – це фрагмент діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним результатом освітнього процесу, що їх враховує викладач, добираючи інструменти педагогічного впливу, стимулюючи розвиток особистості. Ситуація може не стати педагогічною задачею, якщо викладач не помічає або ігнорує її. Якщо ж він усвідомлює педагогічні ситуації як задачі, тоді формулює для себе завдання: *стратегічні* (формування особистості), *тактичні* (методика навчання, контроль та оцінювання знань, активізація пізнавальної діяльності, формування знань-переконань), *ситуативні* (як відреагувати на репліку, дію студента, групи). Л. Мільто так визначає суть педагогічної задачі: «Результат усвідомлення суб'єктом навчання в педагогічній ситуації необхідної розробки системи професійних дій і прийняття їх до виконання; усвідомлення педагогічної задачі відбувається за допомогою *аналізу конкретних умов*, що виникли у відповідній ситуації; на основі цього педагог *прогнозує* свою діяльність, *обирає* ефективні методи, далі відбувається конкретна взаємодія вчителя й учнів» ([12]).

Вам буде запропоновано не повні кейси, а лише рамки. Ознайомтеся з ними. Доповніть їх необхідною для кейсів конкретикою, відповідно до вашого досвіду навчання, таким чином, щоб це допомогло глибше розкрити причинно-наслідкові зв'язки ситуації та її розв'язання. Наприклад, ви можете конкретизувати: навчальну дисципліну, курс, семестр; кількість студентів у групі; студенти (чи студент – герой ситуації) навчається за контрактом чи на бюджетній основі; конкретизуйте викладача (стать, вік, особистісні риси) тощо.

Пам'ятайте! Уводячи ці деталі в ситуацію, ви маєте використати їх для аналізу, аргументації; вони вплинуть на прийняття рішення, визначатимуть критерії ефективності тощо.

У пропонуваній і доповненій вами 1) *педагогічній ситуації* ви маєте ідентифікувати 2) *педагогічну проблему* і перетворити її у 3) *педагогічну задачу* – побачити і проаналізувати суперечність, сформулювати мету, варіанти рішення, обґрунтувати оптимальне рішення, спираючись на сучасні підходи до навчального процесу у ЗВО; педагогічні закономірності й принципи; суть, мету дисципліни, з якої взято педагогічну ситуацію; сучасні вимоги до навчального процесу; сучасні вимоги до сучасного фахівця; психологічні особливості студентського віку тощо. Саме в цьому суть завдання: навчитися пов'язувати теорію з практикою; обґрунтовувати практичні кроки теоретичними положеннями. Вказуючи на помилки чи, навпаки, педагогічно доцільні дії учасників навчального процесу,

висвітлюйте їх як порушення чи, навпаки, врахування відповідних теоретичних положень.

Для прикладу, ви не просто моделюєте певні дії певного викладача і пишете, як вам здається, що це буде правильно, бо сподобається студентам. Студентам справді має подобатися навчання. Але ви апелюєте до теорії: такі-то дії ви визначаєте правильними, бо вони оприявлюють, наприклад, принцип активності навчання чи індивідуального підходу, оскільки...; даючи таке завдання, викладач врахував, наприклад, закономірність інтелектуального середовища, і це можна довести так:...; такі дії викладача ілюструють партнерські стосунки зі студентами, оскільки... тощо. Покажіть у своїй роботі, що ви знаєте теорію педагогіки; впізнаєте її в конкретних педагогічних ситуаціях; знаєте як виправити педагогічно некоректну ситуацію, застосувавши теорію.

Орієнтовані етапи розв'язання педагогічної задачі

Етап 1. Визначення проблеми. 1. Аналіз ситуації в цілісному процесі педагогічної діяльності: характеристика учасників педагогічної ситуації (викладачів, студентів, адміністрації), їхніх стосунків, аналіз мотивів вчинків, специфіки умов. В обґрунтуванні проблеми потрібно спиратися на педагогічні закономірності й принципи. В описі негативної ситуації варто змоделювати кінцевий негативний результат; довести, що ситуацію потрібно виправляти; 2. Постановка педагогічної задачі.

Етап 2. Генерація можливих розв'язків: конструювання розвитку ситуації, проектування варіантів рішення.

- створення певної кількості потенційних рішень;
- перевірка відповідності рішень умовам задачі;
- об'єднання подібних або пов'язаних рішень.

Етап 3. Оцінювання розв'язків: поглянути на кожен через призму теорії, виявити слабкі і сильні сторони.

Етап 4. Вибір найефективнішого для цих умов розв'язку (що робити, коли, де, як, якими засобами) у вигляді певної конструктивної схеми.

Етап 6. Рефлексія (обґрунтування, оцінювання) результатів. Ефективність розв'язку оцінити за такими критеріями:

- відповідність розв'язку дидактичним та виховним закономірностям і принципам;
- ймовірність виконання наміченого плану;
- оптимальність (час, зусилля, ресурси – дидактичний результат);
- чи вписується розв'язок в ситуаційні обмеження;

- чи «працює» розв'язок на досягнення триединої мети (знання – формування компетентностей – розвиток особистості та формування цінностей).

Етап 7. Дослідження світових тенденцій та станів в освіті. Дослідіть за науковими джерелами та інформацією з офіційних сайтів як розв'язують педагогічну проблему, що є змістом вашої задачі, у провідних зарубіжних університетах (наприклад, дивіться список лідерів за рейтингом «Шанхайський» [<http://www.shanghairanking.com/>], орієнтовний перевірник подано також у завданні № 13). Що можна перейняти в українську систему вищої освіти з кращого світового досвіду, а що «не спрацює»? Обґрунтуйте свої міркування.

Педагогічні кейси

1. Сучасна лекція

На лекції в молодого викладача був присутній досвідчений викладач. Після лекції він зробив зауваження щодо перенасиченості змісту лекції новою інформацією, сказав, що це спричинило нерозуміння студентами поданого навчального матеріалу, вони «погано» слухали лектора. Молодий викладач не погодився, сказавши, що темп і обсяг сучасної лекції має відповідати темпу та інформаційній насиченості сучасного світу. І навпаки, досвід літніх викладачів сьогодні не є актуальним.

Хто з викладачів правий? Які вимоги до змісту сучасної лекції потрібно враховувати викладачу дисциплін (технічних, економічних, педагогічних тощо)? Проаналізуйте (з джерел), стан лекційного викладання в провідних університетах світу. Створіть пам'ятку для молодого викладача «Новітні вимоги до лекцій з технічних дисциплін».

2. Тьютор

На кафедрі (...) вирішили впровадити на експериментальних засадах тьюторський супровід студентів 1–2 курсів. На роль тьюторів було висунуто групу асистентів та аспірантів кафедри. Їм було доручено вивчити досвід університетів, де тьюторство має давні традиції та позитивні результати, розробити зміст, функції, організаційні основи й педагогічну технологію тьюторського супроводу, враховуючи реалії української вищої освіти. Після презентації результатів попереднього дослідження на кафедрі було прийнято рішення відмовитися від цієї ідеї.

Спрогнозуйте результати їх попереднього дослідження. Які можливі проблеми впровадження тьюторства «налякали» викладачів. Чи бачите ви перспективу впровадження тьюторства в українську вищу освіту?

3. Лекція з презентацією

Викладач з великим досвідом дотримується такої позиції – він не використовує на лекції комп'ютерні презентації, інфографіку, навчальні відеоматеріали, бо вважає, що ці «помічники» знижують рівень викладання. Це «милиці», до яких викладачу не можна звикати. Також він вважає, що важливо (саме у ХХІ столітті) формувати в студентів уміння сприймати матеріал з усного викладу.

Чому викладач переконаний, що презентація «псує» лекцію? Спробуйте пристати на його позицію і аргументувати її. Чи все-таки позиція викладача є педагогічно невиправданою? Спробуйте довести її непедагогічність. А тоді знайдіть золоту середину (детально її опишіть). Проведіть соціологічне опитування студентів різних курсів щодо їх ставлення й оцінювання лекцій з використанням (невикористанням) презентацій. Проаналізуйте результати опитування.

4. Контроль знань

На першому занятті з нової для студентів дисципліни (...) викладач повідомив студентам свої вимоги до перевірки знань, які зводились до того, що весь конспект має бути вивченим напам'ять і відтвореним на практичних заняттях. Студенти не приховували обурення. Викладач наполягав на своєму, навівши ряд аргументів.

Спрогнозуйте, які це могли бути аргументи? Якими будуть педагогічні наслідки такої перевірки знань? Чому студенти обурилися? Яким чином може бути досягнуто компромісу? Сформулюйте педагогічно виправдані у цій дисципліні та затребувані часом поради щодо контролю знань студентів.

5. Індивідуальний освітній маршрут

Не секрет, що гуманітарні дисципліни в технічному ЗВО сприймаються як менш вартісні, зайві, такі, що «забирають» час, який можна витратити на суто професійні дисципліни. І сьогодні спостерігається тенденція до їх скорочення в українських ЗВО.

Проаналізуйте й оцініть цю тенденцію. Проаналізуйте систему загальних дисциплін вільного вибору та процедури їх вибору. Обґрунтуйте педагогічну доцільність / недоцільність цього освітнього компоненту, посилаючись на педагогічні й психологічні закони, закономірності, принципи. Дослідіть освітні програми провідних технічних університетів світу (наявність у програмі дисципліни соціально-гуманітарного блоку, співвідношення обов'язкового і вибіркового освітніх компонентів).

Розробіть проект «Вільний вибір гуманітарних дисциплін в програмі навчання студентів ВНТУ». Укладіть перелік з 30 дисциплін гуманітарного циклу, які, на вашу думку, могли б бути популярними у сучасних студентів технічного університету. Зверніть увагу, дисципліни можуть мати не лише загальні широкі назви, наприклад, «Риторика» (вони залишаються ще традиційними для нашої системи освіти), так і вузькі, тематичні, як-от «Риторичний ідеал українського політика» чи «Способи маніпуляції співрозмовника» тощо). Ось, наприклад, кілька курсів Массачусетського технологічного інституту: «Philosophy of Love in the Western World», «Black Matters: Introduction to Black Studies», «Film as Visual and Literary Mythmaking» [<https://ocw.mit.edu/courses/audio-video-courses/#health-sciences-and-technology>].

Проведіть опитування студентів ВНТУ щодо того, які вони дисципліни обрали б. За відповідями складіть ранжований список. Проаналізуйте запити студентів на гуманітарні знання. Чи ілюструють вони загальноосвітні та українські освітні тенденції та проблеми?

6. Семінарські заняття

На семінарському занятті педагог перевіряв домашнє завдання за допомогою фронтального опитування (він вважав цей метод перевірки знань найбільш ефективним і об'єктивним та застосовував переважно його). Опитування проходило у швидкому темпі. Один зі студентів не зміг швидко зорієнтуватися в запитанні і сказав, що йому треба подумати. На що викладач відповів: «Нічого думати, треба відповідати». Після цього студент перестав зовсім відповідати на семінарському занятті.

Як Ви оцінюєте дії педагога? Студента? Охарактеризуйте негативні та позитивні сторони методу фронтального опитування з огляду на вимоги до освітнього процесу в XXI ст. Дайте викладачу педагогічні поради щодо організації перевірки знань студентів. Яким є оптимальне співвідношення лекційних та семінарських занять, відповідно до сучасних вимог, які є інші форми навчання?

7. Знайти свій стиль

Молодий викладач хоче встановити правильну дистанцію між ним і студентами (розумними, активними, гоноровими). Йому порадили «приміряти» маску жорсткого, суворого викладача – вижимати зі студентів «усі соки». Але ні характер, ні виховання, ні зовнішній вигляд, ні рівень знань викладача не відповідали цьому образу (розшифруйте, що це може означати). І все ж він вирішив приміряти на себе цю маску...

Спрогнозуйте, що з того вийшло. Як би ви вчинили в такому випадку? Як

ви налагодите стосунки між вами та такими студентами? Чи має викладач звертати увагу на характер взаємодії зі студентами, обирати якийсь конкретний стиль?

8. Ігнорування аудиторних занять

Частина студентів 5 курсу на лекціях з дисципліни (...) займалася переважно сторонніми справами, інша частина взагалі ігнорувала їх. Вони вважали, що й самі можуть прочитати літературу, самостійно підготуватися до екзамену, оскільки викладач виставив всі матеріали курсу в Інтернеті.

Поміркуйте, чому у студентів виникло таке відчуття? Чи причетний викладач до такої поведінки студентів? Чи згодні Ви з думкою цих студентів? Обґрунтуйте свою відповідь. Проаналізуйте корені проблеми масового невідвідування аудиторних занять, перспективу її вирішення, розробіть конкретний план дій для вашого університету.

9. Soft skills

Виберіть кілька дисциплін (спеціальних та гуманітарних), які ви опанували впродовж навчання в університеті. Проаналізуйте усі складові навчання цих дисциплін (зміст дисципліни, організаційні особливості, стиль викладання, педагогічна майстерність викладача, технологія навчання, обсяг навчальної дисципліни тощо) щодо формування у студентів soft skills (реальний стан та потенційні можливості).

Дослідіть, за науковими публікаціями вітчизняних та зарубіжних дослідників, поняття «soft skills» (суть, доцільність, зміст) та проблему формування soft skills у студентів технічних ЗВО.

10. Педагогічна взаємодія викладача й студентів

Після лекції студент, який практично не слухав її, підійшов до викладача і сказав, що він не зрозумів певний матеріал лекції. На що викладач відповів: «Прочитай конспект лекції і все зрозумієш».

Як можна охарактеризувати таку поведінку педагога? Чи є об'єктивні причини для такої поведінки викладача? Як далі можуть розгортатися події? Якою ви бачите позаурочну взаємодію викладача зі студентами? (Подайте ваше власне бачення, а також розробіть анкету та проведіть анкетування магістрантів щодо їх реального досвіду та ідеального стану педагогічної позаурочної взаємодії викладачів і студентів).

11. Модульний контроль

Молодий викладач готується до проведення контрольного заходу за однією з тем курсу «Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти». Його студенти вважали цю дисципліну зайвою в програмі навчання, тому не

проявляли активності на заняттях, багато студентів пропускали заняття. У викладача виникло багато запитань. Чому студенти не вважали його дисципліну ні цікавою, ні важливою? Яким чином побудувати контрольний захід, щоб об'єктивно визначити результат успішності студентів? Які мають бути критерії успішності? Як формулювати запитання, завдання, щоб вони відображали основні сучасні підходи до навчання у ЗВО? Яким має бути цей контрольний захід, щоб активізувати подальший навчальний процес?

Оберіть будь-яку тему з програми курсу. Наведіть перелік з 15 питань (запитань, завдань) для контрольного завдання, дотичних до вашої спеціальності. Дослідіть (за публікаціями) наявність / відсутність дисциплін психолого-педагогічного циклу в програмі підготовки магістрів та аспірантів в провідних зарубіжних університетах та особливості їх викладання.

12. Педагогіка і андрогогіка

Магістранти деяких факультетів ВНТУ на волонтерських засадах почали навчати комп'ютерної грамотності (чи основ програмування, чи комп'ютерного дизайну...) групи: 1) людей третього (поважного) віку; 2) ветеранів війни; 3) дітей молодшого шкільного віку. Вони вже мали успішну педагогічну практику проведення занять для студентів 1–2 курсів. Тому подумали, що те саме зможуть продемонструвати з новими учнями. Але нові їхні учні виявилися неочікувано «складними». Поставлена дидактична мета опинилася під загрозою.

Спрогнозуйте, з якими труднощами стикнулися молоді наставники учнів кожної групи. Складіть для них психологічне і методичне керівництво досягнення запланованого результату.

13. Академічна доброчесність

BBC Trending у 2018 р. розслідували, що понад 250 каналів на YouTube рекламують компанію EduBirdie, що базується в Україні та пропонує студентам купувати реферати замість того, щоб писати їх самотужки. У рекламі закликають учнів використовувати ресурс EduBirdie, за допомогою якого можна найняти «суперрозумника», який напише їм роботи.

Міністр у справах університетів, науки, досліджень та інновацій Великобританії Сем Джима (Sam Gyimah) вважає, що YouTube несе моральну відповідальність і має діяти. Він сказав, що був шокований змістом та масштабом відео, виявлених BBC: «Це вочевидь неправильно, адже дозволяє й легітимізує обман у потенційно промислових масштабах», – сказав пан Джима. Дослідження BBC Trending виявило понад 1400 відеороликів, які мають загалом понад 700 мільйонів переглядів, що містять рекламу EduBirdie,

яка заохочує шахрайство серед студентів та школярів. Компанія EduBirdie має офіси в Україні, але пропонує свої послуги учням та студентам у всьому світі.

«Якщо ви багато працювали, щоб вступити до університету, ви потенційно можете все це знищити, якщо вас упіймають на шахрайстві. Це неправильно, і крапка», – каже пан Джима [<https://www.bbc.com/ukrainian/news-44021353>].

Проаналізуйте цю ситуацію. Які вона несе ризики для системи освіти будь-якої країни? Які тут є репутаційні ризики для України?

В новому Законі України Про освіту, який набрав чинності 28.09.2017 є стаття № 42 «Академічна доброчесність». Ознайомтеся з цією статтею.

Проаналізуйте стан сформованості академічної доброчесності студентсько-викладацького складу університету (подайте ваше власне бачення, а також розробіть анкету та проведіть анкетування студентів / магістрантів щодо причин, наслідків, можливих шляхів розвитку ситуації).

Розробіть програму дій щодо підвищення рівня академічної доброчесності в українських ЗВО загалом, у ВНТУ зокрема.

14. «Трієчники» і «відмінники» та інтерактивне навчання

Поширеною є думка, що школярі-«трієчники», здобувачі вищої освіти – «трієчники», стають в подальшому більш успішним, ніж «відмінники». Чи погоджуєтеся ви з такою думкою? Такі кейси трапляються, але чи вказує ця думка на тенденцію?

Подивіться на ситуацію крізь педагогічні «окуляри». Сформулюйте пояснення та зробіть висновки, використовуючи такі педагогічні поняття, як мета освіти, методика навчання, педагогічне спілкування, традиційне та інноваційне навчання, інтерактивне навчання, проблемно-орієнтоване навчання (Problem-Based Learning), проєктно-орієнтоване навчання (Project-Based Learning), дослідницьке навчання (Inquiry-Based Learning).

15. «Встати, вчитель іде!»

Звичним для нашої системи освіти, як загальноосвітньої, так і вищої, є такий елемент навчального процесу, як вставання учнів / студентів на початку заняття чи коли в аудиторію заходить директор, декан, ректор. Зробіть педагогічний аналіз цієї ситуації.

Проаналізуйте цей елемент з позицій педагогічної психології.

Підхід в освіті «відкривається» через всі елементи освітнього процесу, «зв'язує» їх. Опишіть підходи, в яких цей елемент органічно «вписується» і

виконує відповідні, закладені підходом функції і мету, працює на відповідний результат, а в яких підходах цей елемент є «чужорідним», невідповідним.

Есе про групову взаємодію під час виконання педагогічного кейсу

Аналіз (самоаналіз, груповий аналіз) виконаного навчального проекту такий самий важливий етап, як і безпосереднє виконання завдання. Без рефлексії немає зростання. Тому в сучасній педагогіці зміщується акцент з кінцевих результатів навчальної діяльності на сам процес виконання. Ваше завдання написати есе – звіт про групове розв'язання педагогічної задачі. Змістом есе є відповіді на пропоновані запитання. Також вітається доповнення есе тим, що залишилося за межами цього переліку запитань, адже реальність багатша за будь-які шаблони. *Зверніть увагу!* Оцінка за есе не буде залежати від того, що ви оприявите проблеми, які виникли під час виконання (брак мотивації, неорганізованість тощо). Оцінка за есе буде залежати лише від наявності розлогіх відповідей на запитання, аналізу вашої навчальної діяльності (виявлення причинно-наслідкових зв'язків, порівнянь, пояснень, аргументації, узагальнень).

Допоміжні запитання

1. Скільки було учасників проекту?
2. Чому саме такий (кількісний та якісний) склад групи?
3. Чи був (була) у групі лідер? Координатор? Яким чином він був обраний? Якщо не було, то чому? Якщо лідер (координатор) був, то які функції на себе взяв (сам запропонував, чи йому їх делегувала група). Стиль спілкування в групі, стиль керівництва лідера. Як вплинула наявність лідера на результати?
4. Якщо лідера не було, то чому?
5. Як вплинула на результати відсутність лідера?
6. Визначити характер взаємодії учасників групи:
 - Внесок кожного учасника (результат – це сума внесків кожного чи щось якісно інше)? Чи всі учасники групи зробили однаковий внесок у результат? Чи хтось ігнорував завдання? Можете описати діяльність групи в особах (учасник А, учасник Б ...). Можете подати тут тези-самооцінки та взаємооцінки.
 - Які методи взаємодії ви застосовували? Чи застосовували мозковий штурм для продукування ідей? Які труднощі виникали в процесі групового виконання завдання (темп виконання, мотивація, рівень знань та розвитку учасників групи тощо)?
 - В чому плюси та мінуси групового виконання завдання (робота на єдиний результат, на одну оцінку)?

- Які якості кожного учасника покращували / погіршували групову взаємодію (учасник А, учасник Б ...)?
- 7. Коли приступили до виконання завдання (на якому тижні)? Скільки часу витратили?
- 8. Працювали очно чи дистанційно? Спільно-синхронно чи окремо-послідовно? Чому саме так?
- 9. Який досвід ви отримали (учасник А, учасник Б, учасник Х...)?
- 10. Який результат був би кращим – індивідуальний чи груповий? Чому?
- 11. Які уроки винесли для подальшої професійної діяльності, в якій напевно доведеться робити групові проекти?
- 12. Чи був у учасників групи (учасник А, учасник Б, учасник Х...) досвід групового виконання роботи? Навчальний? Професійний? Як це допомогло (завадило)?
- 13. Як ви писали це есе (розподілили між собою запитання чи кожен писав своє есе, а потім хтось об'єднав все в одне ціле, чи всі разом писали один текст в режимі спільного доступу до документа)?
- 14. Яким чином ви використовували інтернет-можливості для групової комунікації під час виконання завдання (пошта, соцмережі, документ спільного доступу, скайп тощо).
- 15. Рекомендації викладачу та наступному курсу магістрантів щодо цього проекту.

Завдання № 28. Психолого-педагогічний портрет викладача та студента.

З пропонованих списків оберіть «образи», які ви хотіли б «змалювати» в есе (5 тис. знаків).

Викладач:

- 1) викладач авторитарного типу, який має поважний вік, але є посереднім науково-педагогічним працівником, боїться студентів;
- 2) викладач авторитарного типу, молодий, але вже авторитетний вчений, безжальний до себе трудоволік;
- 3) викладач ліберального типу, який боїться студентів;
- 4) викладач ліберального типу, який окрім викладацької діяльності, активно займається політикою, є очільником громадської організації, депутатом міськради;
- 5) викладач демократичного типу, вдумливий, уважний до студентів, який тримає руку на пульсі усіх нових тенденцій у сфері педагогіки;
- 6) викладач демократичного типу в період професійного вигорання;
- 7) викладач-початківець, який добре знає свій предмет, весь занурений у

наукові дослідження, боїться, як він висловлюється, «студентську масу», рідко усміхається, завжди неохайно і «немодно» одягнений, розмовляє швидко, ковтає слова;

- 8) викладач, який має посередні знання у своїй науковій царині, єдиний мотив професійної діяльності якого – матеріальне забезпечення своєї родини, байдужий до студентів;
- 9) ви як майбутній викладач ЗВО;
- 10) ідеальний викладач ЗВО у вашому розумінні.

Студент:

- 1) студент-«зубрилка», на думку одногрупників, мало спілкується з ними, ніколи не дає списати; за тести отримує завжди відмінно, а за творчі завдання значно нижчі оцінки; його лякає все нове, лякає зміна правил, з викладачами спілкується запопадливо;
- 2) студент-відмінник – не женеться за оцінками, лише за знаннями, він нетерпимий до викладачів, які погано знають свій предмет, любить дискутувати, в його доробку вже кілька наукоємних стартапів, товариський, щедрий на допомогу в навчанні, але списування він не допускає ні для себе, ні для інших, прискіпливий до свого зовнішнього вигляду;
- 3) студент-«розумник» – мало цікавиться навчальним процесом у стінах університету, зневажливо ставиться до викладачів (усіх разом, без розбору), на заняттях з'являється рідко, але іспити складає на реальні «добре» та «відмінно»;
- 4) студент, відповідальний, дисциплінований, який обрав цей ЗВО за вказівкою батьків, а сам не знає, чого хоче;
- 5) студент-«практик» – почав працювати вже на 1 курсі, при чому за фахом, що здобуває в університеті;
- 6) студент, мати якого є деканом факультету, де він навчається;
- 7) студент, який «перебивається з двійки на трійку», має комплекс «дитини з бідної родини», не тільки не вміє просити допомоги, але й агресивно реагує на пропозицію допомогти, але вміє випросити оцінку, боїться бути помітним, розмовляє дуже тихо або зривається на крик;
- 8) студент – активіст студентського самоврядування – любить бути в центрі уваги, «все знає», не любить заглиблюватися, користується поблажками викладачів («я ж так багато роблю для університету»), вдається до маніпуляцій у міжособистісному спілкуванні;
- 9) ви як магістрант закладу вищої освіти;
- 10) ідеальний магістрант у вашому розумінні.

Зверніть увагу, що у тексті завдання використано лише мовні маркери чоловічої статі, але, зрозуміло, портрет може бути як чоловічим, так і

жіночим. Ви можете самі обрати статтю «піддослідного» або ж описувати загальний образ, вказуючи на гендерно залежні ознаки.

Концепцію, зміст, структуру і стиль письмової роботи ви визначаєте самі. Якщо для повної картини вам не вистачає «фарб» (індивідуально-психологічних особливостей, біографічних даних обраної «моделі» тощо), ви можете додати ще 2–3 ознаки чи характеристики, за умови, що будуть оприєвлені причинно-наслідкові зв'язки між доданими елементами та характером і результатами педагогічної діяльності описуваної особистості.

Авторські концепції будуть враховані під час оцінювання роботи. Разом з тим, для формування змісту можете скористатися такими *навідними запитаннями*:

1. Чи можна припустити, який темперамент має цей викладач / студент? Чи залежить схильність до авторитаризму, наприклад, від темпераменту? Чи залежать оцінки в заліковій книжці від темпераменту студента?
2. Чи можна сказати які якості характеру має цей викладач / студент?
3. Що скажете про його здібності, рівень розвитку інтелекту?
4. Чи оприєвлюється і яким чином в поданих ознаках викладача / студента спрямованість особистості (цілі, інтереси, ідеали, переконання); самосвідомість; самоактуалізація; самооцінка; характер міжособистісної взаємодії (монологічна, маніпулятивна, суб'єкт-об'єктна чи діалогічна, гуманістична, суб'єкт-суб'єктна); моральні цінності?
5. Що можна сказати про наявність гуманістичної спрямованості у викладача? Спрямованості на здобуття освіти у студента?
6. Чи є значущим для викладача (студента) освітній процес?
7. Якою є мотивація викладання (навчання)?
8. Як позначаються вказані особливості на результатах викладання (навчання): рівень знань, формування професійних компетентностей, розвиток особистісних якостей, задоволеність, віддалені результати?
9. Що можна сказати про авторитет викладача (студента) у педагогічному колективі, серед студентів?
10. Що можна сказати про задоволеність викладача (студента) результатами, характером та атмосферою педагогічного спілкування?
11. З якими труднощами в педагогічній взаємодії стикається викладач (студент) і як він їх долає?
12. У 1-3 варіантах варто зробити гіпотетичне припущення, чому викладач обрав для себе такий стиль поведінки. Як це пов'язано з його характером, рівнем знань, педагогічною спрямованістю, темпераментом? Як це позначається на результатах діяльності?
13. Змалюйте подальші життєві й професійні перспективи людини описуваного типу.

Для опису педагогічно-психологічного портрета спробуйте застосувати *ідентифікацію* (уміння ставати на місце іншої людини, подивитися на певну ситуацію її очима, її можливостями і розумом) та *емпатію* (співпереживання, співчуття, розуміння іншої людини через емоційне проникнення в її внутрішній світ, її почуття). Завдання можна виконувати як самостійно, так і в парі чи команді з 3–4-х магістрантів.

Завдання № 29. Риторичний портрет видатного педагога (України, світу, сучасності чи минулого). Підготуйте реферат-дослідження (5 тис. знаків), а на його основі – виступ на лекційному чи практичному занятті. У дослідженні потрібно подати: 1) коротко: біографію вченого, сферу його наукових інтересів, наукові досягнення; 2) докладно: риторично-педагогічну складову портрету за пропонованою моделлю риторичного ідеалу (таблиця б).

Ключова професійна функція викладача університету – *педагогічний вплив* на студентів, і не лише як майбутніх фахівців, а як лідерів професійної сфери і громадянського суспільства – саме до такої ролі мають готувати університети своїх випускників у XXI ст. Тому успішність самого викладача прямо пов'язана з його лідерським потенціалом. Лідерство визначають як *вплив* особистості на групу людей, що спонукає до досягнення спільної мети (Дж. Террі). «Потенційну енергію» лідерства (науково-педагогічного, професійного, громадянського) викладач перетворює в «кінетичну енергію» впливу через слово – основний інструмент викладацької діяльності. Відтак очевидною постає триєдність: *риторична культура – лідерство – педагогічний вплив*.

Риторичний ідеал викладача університету – це історично сформована система вимог до мовлення й мовленнєвої поведінки, втілення яких підносить риторичну педагогічну діяльність до рівня досконалості; як взірець, який є орієнтиром і стимулом для самовдосконалення в педагогічній риторичній діяльності. Авторка цього видання, сферою наукових інтересів якої є риторична культура викладача ЗВО, пропонує такі взаємопов'язані структурні показники риторичного ідеалу: педагогічна спрямованість; енергія інтелекту; енергія академічного слова; енергія особистості; громадянськість.

Інформація для роздумів

Проведене у 2014–2016 рр. дослідження уявлень про риторичний ідеал викладача, в якому взяли участь 62 аспіранти та 256 магістрантів ВНТУ, показало такі результати. Потенційні майбутні педагоги технічних ЗВО визнають найнеобхіднішими для сучасного викладача очевидні якості: повага до студентів (100 %); великий обшир і глибина наукових знань,

продуктивність наукового мислення, прагнення до самовдосконалення в професійній царині (88,99 %); цікавий, зрозумілий виклад лекції (84,91 %); високий рівень культури українського мовлення: правильність, точність, доречність (82,08 %).

Таблиця 6 – Модель риторичного ідеалу викладача технічного університету

<i>Показники</i>	<i>Ідеал</i>	<i>Антиідеал</i>
<i>Педагогічна спрямованість</i>	гуманістична спрямованість: антропоцентризм, небайдужість, цікавість, піклування про студентів, дух добра; відданість справі; підпорядкування технічної творчості людським імперативам;	егоцентрична спрямованість; технократична спрямованість; байдужість до студентів, до педагогічної діяльності
<i>Енергія інтелекту</i>	великий обшир і глибина наукових знань; творчість, продуктивність наукового мислення («культура відкритих запитань»); загальна ерудиція; подвижництво в науці;	поверхові знання; екстенсивний, імітований розвиток думки; стереотипне, догматичне мислення («культура готових відповідей»);
<i>Енергія академічного слова</i>	правильність, багатство, виразність, впливовість мовлення: слово-діло, слово-рушій, слово-вчитель, спрямовані на формування інженера; бажання лектора ввести студентів в «свою» науку; лектор – дослідник у своїй дисципліні; лекція – це роздуми вголос, як безпосереднє продовження науково-дослідного процесу в присутності слухачів; заохочення аудиторії до творчого процесу пошуків істини; вміння збуджувати пізнавальну активність; зв'язок теорії з практикою; міждисциплінарна інтеграція; педагогічна творчість;	низький рівень мовленнєвої культури; удаваний пафос, штучне красномовство; примноження інформаційного сміття; риторична діяльність за інструктивними вказівками; лектор пропонує «готові істини для вжитку»; компілятивність, поверховість, описовість навчального матеріалу; педагогічне невігластво;
<i>Енергія особистості</i>	аристократизм; гідність; великодушність; педагогічний такт; здатність завойовувати симпатію; впливовість; спроможність надихати; щирість і шляхетність почуттів і слів;	малокультурність; пихатість; мілкодумна самовпевненість; цинізм; конформізм; брутальність почуттів і слів;
<i>Громадянськість</i>	правдивість і принциповість; суспільна активність; «гармонія знань і моральності»; «епічне бачення дійсності, проекція на історію й на майбутнє»; репрезентація вартостей, що мають слугувати орієнтиром для поколінь.	безпринципність; суспільна байдужість; брак моральної відповідальності.

Водночас потрібно зазначити, що респонденти (у програмі навчання яких

не було курсу риторики) не надали значущості власне риторичним ознакам, тим, які саме спричиняють *педагогічний вплив*. Менше половини респондентів визначили необхідними такі якості викладача: «у викладанні яскраво проявляється особистість викладача» (11,95 %); «лекційне викладання як роздуми вголос, як безпосереднє продовження науково-дослідного процесу в присутності слухачів» (21,07 %); «обізнаність у засобах виразності мовлення, бездоганне володіння інтонаційною виразністю» (26,10 %); «здатність впливати на студентів, спроможність надихнути на шляхетний вчинок» (26,10 %); «вміння збуджувати словом пізнавальну активність» (45,91 %); «здатність завойовувати симпатію» (56,92 %); «щирість, відкритість у мовленні» (46,86 %); потреба в удосконаленні мовлення (37,11 %). Ці дані вказують на те, що майбутні викладачі, які не вивчали риторику, не бачать взаємозалежності таких риторичних проявів мовця як багатство словникового запасу, образність мовлення, інтонаційна виразність та продуктивність мислення, педагогічний, інтелектуальний вплив тощо [5].

Завдання 30. SWOT-аналіз закладу вищої освіти. Сучасний світ з тенденцією розвитку в умовах високих швидкостей, невизначеності і ризиків висуває підвищені вимоги до освіти як системи, що забезпечує його існування. Водночас системи формальної освіти залишаються консервативними, неповороткими і значно відстають від зрослих вимог суспільства. Реальний сектор незадоволений підготовкою молодих фахівців до професійної діяльності в нових умовах, здобувачі освіти незадоволені змістом, характером рівня освітніх послуг, зростає вимога персоналізації освіти, задоволення індивідуальних освітніх потреб споживачів – здобувачів освіти. Ці тенденції актуалізують управлінський підхід в освіті. SWOT-аналіз – це інструмент для комплексного вивчення внутрішнього і зовнішнього середовища ЗВО для розробки й обґрунтування стратегії його розвитку.

Здійсніть SWOT-аналіз функціонування закладу вищої освіти, в якому ви навчаєтесь (таблиця 7).

Таблиця 7 – SWOT

Сильні сторони (strengths)	Слабкі сторони (weaknesses)
1.	1.
...	...
Можливості (opportunities)	Загрози (threats)
1.	1.
...	...

1. Виберіть параметри, за якими ви будете визначати найбільш важливі сильні і слабкі сторони вашого закладу.
2. Визначте можливості та загрози для вашого ЗВО на українському і глобальному ринках освітніх послуг.
3. Зіставте сильні та слабкі сторони закладу з можливостями та загрозами.
4. Опишіть заходи щодо підтримки та розвитку сильних сторін, подолання загроз внутрішніми резервами, використання можливостей для подолання слабких сторін, реалізації можливостей; відвернення можливих загроз у зовнішньому середовищі.

Орієнтовний перелік чинників

Кількість студентів, які навчаються у ЗВО. Співвідношення кількості бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів. Кількість студентів на 1 викладача. Доступна плата за навчання. Наявність гуртожитків (доступність, комфортність). Розвинена інфраструктура ЗВО. Наявність актуальних для ринку праці спеціальностей. Наявність програм міжнародних обмінів студентів. Технічне, інформаційно-технологічне забезпечення ЗВО. Наявність дистанційного навчання та освітніх онлайн-платформ. Наявність спеціалізованих лабораторій, майстерень тощо. Можливість поєднувати навчання та роботу. Забезпечення студентів місцем проходження практики. Створення можливостей для творчого розвитку особистості. Наявність системи стимулювання високих досягнень студентів. Розвиток інноваційних педагогічних технологій. Наявність підрозділів, що надають додаткові можливості розвитку для студентів, випускників та усіх зацікавлених центрів неформальної освіти. Програми підтримки студентів у навчанні (програми адаптації, тьюторство тощо). Наявність програм заохочення студентів у навчанні та наукових дослідженнях (конкурси, гранти, спеціальні стипендії тощо). Підтримка студентського самоврядування. Ресурси бібліотеки. Науковий, професійно-педагогічний, лідерський потенціал науково-педагогічного складу. Наявність чинників мотивації науково-педагогічного складу до розвитку наукового, професійно-педагогічного та особистісного потенціалу. Наявність і якість програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Наявність викладачів-практиків (з реального сектора). Комунікація та взаємодія між підрозділами ЗВО, між адміністрацією та науково-педагогічним складом та студентами. Баланс прав і свобод та відповідальності студентів, викладачів та керівництва. Система контролю якості навчання. Рівень корупції. Відкритість керівництва до розвитку та впровадження інновацій. Джерела фінансування (державне фінансування, залучення додаткових джерел фінансування). Залучення компаній-партнерів до співпраці (для проходження практики студентами, проведення програм стажування тощо). Нормативно-правове законодавство. Вплив держави на діяльність ЗВО. Відкритість кордонів. Демографічна ситуація. Ринок праці та безробіття. Конкуренція на ринку освітніх послуг. Інфляція. Вартість комунальних послуг. Платоспроможність населення країни. Війна. Міграційні тенденції. Інше.

З ВИКОРИСТАНА Й РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Братко М. В., Козир М. В. Педагогічна інноватика : навчально-методичний посібник. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 272 с. Режим доступу:
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40105/1/Bratko_MV_Kozyr_MV_NMPPI_2021_PI.pdf
2. Винницький М. Виклик величі. Для чого нам 1200 університетів? / 3 лекції «Вища освіта: візія та виклики завтрашнього дня», Львів, Центр Шептицького, 20. 05. 2021. Zbruc, 15. 06. 2021. Режим доступу:
<https://zbruc.eu/node/105771>
3. Волошина О. В. Педагогіка інновацій у вищій школі. Навч.-метод. посібник. Вінниця: Планер, 2014. 161 с. Режим доступу:
https://library.vspu.edu.ua/polki/akredit/kaf_4/voloshina2.pdf
4. Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство [офіц. текст]. Київ : Паливода А. В., 2014. 100 с. (Закони України).
5. Залюбівська О. Б. Риторичний ідеал викладача технічного університету: сутність, зміст і структура. / О. Б. Залюбівська, О. В. Діденко. Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». 2017. № 2 (10). С. 31-35.
6. Затверджені стандарти вищої освіти». Офіційний сайт МОН. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>.
7. Зеленін В. В. По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційно-пропагандистської війни. Том 1. НЛП ХХ століття. Київ : Люта справа, 2015. 384 с.
8. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень, 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
9. Ідея Університету: Антологія / Упоряд. : М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. Львів : Літопис, 2002. 304 с.
10. Компетенції викладачів вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика / Хоружа Л., Братко М., Котенко О., Мельниченко О., Прошкін В.; за ред. Л. Хоружої. Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. 92 с.
11. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. Київ : АУП, ЦВП, 2011. 58 с.
12. Мільто Л. О. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 156 с.

13. Молчановський О. Інноваційний університет – це не про високотехнологічність, а про швидку адаптивність до змін. The Ukrainians. Проект Universitas, 25. 02. 2020. Режим доступу: <https://theukrainians.org/oleksiy-molchanovskyi/>
14. Оклі Б. Навчитися вчитися. Як запустити свій мозок на повну / Перекл. з англ. А. Замоцний. Київ : Новий формат, 2020. 271 с.
15. Ортега-і-Гассета Х. «Місія Університету» – візійний пошук ідеї університету і трохи більше... Режим доступу: <http://www.management.com.ua/vision/vis009-5.html>
16. Положення про академічну доброчесність у ВНТУ / [розроб. О. Слободянюк]. Вінниця, Вінницький національний технічний університет, 2021.
Режим доступу: <https://vntu.edu.ua/uploads/2022/acad.pdf>
17. Прищак М. Д. Залюбівська О. Б. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі : навч. посібник. Вінниця : ВНТУ, 2020. 160 с.
18. Робінсон, К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
19. Саврук О. Про сучасний стан вищої освіти в Україні, університети як закриті системи та важливість підприємливості. The Ukrainians. Проект Universitas, 15.09.2021. Режим доступу : <https://theukrainians.org/oleksandr-savruk/?fbclid=IwAR0RR9gcjgzbv-A1WpInFuNsd0sKBH0lGzkXPa3vB3V6deHzwuIkSpAGcBw>
20. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ІЦС», 2015. 32 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines-for-qa-in-the-eha-2015.pdf>
21. Шлейхер А., Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Перекл. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2018. 296 с.
22. Якість вищої освіти: теорія і практика : навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.
Режим доступу: <https://cutt.ly/vMzVPgw>
23. Benson R. Snyder (1971). The Hidden Curriculum. New York City: Alfred A. Knopf. (Annotation. – Mode of access: <https://www.amazon.com/Hidden-Curriculum-M-Benson-Snyder/dp/0394428420>).

24. Johnson D., Johnson R. Cooperative learning, 2017. – Mode of access: [https://2017.congresoinnovacion.educa.aragon.es/documents/48/David Johnson.pdf](https://2017.congresoinnovacion.educa.aragon.es/documents/48/David%20Johnson.pdf)
25. Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. A. (2014). Cooperative learning: Improving university instruction by basing practice on validated theory. *Journal on Excellence in College Teaching*, 25(3&4), 85-118.
26. Judith H. Dobrzynski, How to Succeed? Go to Wellesley. *The New York Times*, Oct. 29, 1995. – Mode of access: <https://www.nytimes.com/1995/10/29/business/how-to-succeed-go-to-wellesley.html>
27. Mazur Eric, Farewell, Lecture? – *Science*. –Jan. 02, 2009. – Vol. 323, Issue 5910, pp. 50-51. – Mode of access: <http://science.sciencemag.org/content/323/5910/50.full>
28. Paris communiqué. Paris, May 25th, 2018 [ePub]. – Retrieved from: http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf
29. «The flipped classroom will redefine the role of educators»: Interview with applied physics professor Eric Mazur delves into educational philosophy (EvoLLLution). – March 20, 2013. – Mode of access: <https://www.seas.harvard.edu/news/2013/03/flipped-classroom-will-redefine-role-educators>
30. The Future of Jobs Report 2020. World Economic Forum [ePub]. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf
31. Fadel, C., Bialik, M., & Trilling, B. (2015). *Four-Dimensional Education: The competencies learners need to succeed*. Center for Curriculum Redesign. Mode of access: file:///C:/Users/Hp/Downloads/Four-DimensionalEducation_FadelBialikTrilling2015.pdf

*Навчальне електронне видання
комбінованого використання.
Можна використовувати в локальному та мережному режимах*

Оксана Броніславівна Залюбівська

Інноваційні та психологічні аспекти сучасної освіти

Практикум

Видання 2-ге, перероблене і доповнене

Рукопис оформила *О. Залюбівська*

Редактор *Т. Старічек*

Оригінал-макет підготувала *Т. Старічек*

Підписано до видання 18.09.2023 р.

Гарнітура Times New Roman.

Зам. № P2023-106.

Видавець та виготовлювач

Вінницький національний технічний університет.

Редакційно-видавничий відділ.

ВНТУ, ГНК, к. 114.

Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця, 21021.

Тел. (0432) 65-18-06.

press.vntu.edu.ua;

E-mail: irvc.ed.vntu@gmail.com.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.